

**SOSIAALIALAN KORKEAKOULUTUSTEN
ANTAMAT VALMIUDET TYÖELÄMÄÄN**
"Jos sä oot sosionomi, sä voit toimia, vaikka missä
tehtävissä!"

Sosiaalialan koulutusohjelma,
sosionomi
Opinnäytetyö
31.10.2008

Sanna Mäkinen
Ilona Nurmiraanta

Koulutusohjelma	Suuntautumisvaihtoehto	
Sosiaali- ja terveystieteiden koulutusohjelma	Sosionomi	
Tekijä/Tekijät		
Mäkinen Sanna ja Nurmiraanta Ilona		
Työn nimi		
SOSIAALIALAN KORKEAKOULUTUSTEN ANTAMAT VALMIUDET TYÖELÄMÄÄN "Jos sä oot sosionomi, sä voit toimia, vaikka missä tehtävissä!"		
Työn laji	Aika	Sivumäärä
Opinnäytetyö	Syksy 2008	
TIIVISTELMÄ		
Opinnäytetyömme tarkoituksena oli pohtia miten sosiaalialan korkeakoulutuksissa eroavat teorian ja käytännön yhdistäminen sekä millaisen pätevyyden ammattikorkeakoulut ja yliopistot tuottavat. Pohdimme työssämme myös sosiaalialan arvoja sekä asiantuntijuutta. Aineiston opinnäytetyöhömmä saimme tekemällä kaksi ryhmähaastattelua opiskelun loppuvaiheessa oleville sosionomiopiskelijoille sekä puolet aineistostamme saimme yliopistossa sosiaalityötä opiskelevalta Silva Linnanhalme-Trianalta, joka teki vastaavat ryhmähaastattelut yliopiston sosiaalityönopiskelijoille. Selvitimme sosionomi- ja sosiaalityön opiskelijoiden ajatuksia ja kokemuksia koulutusten antamista valmiuksista työelämään. Analysoimme aineistomme sisällönanalyysillä. Aineiston perusteella sosionomiopiskelijat hyötyivät työmenetelmäopinnoista sekä harjoitteluista. Sosiaalityön opiskelu oli ensimmäiset vuodet hyvin teoriapainoiteista, jossa tutkimusmenetelmät korostuivat. Kaikkien haastateltavien mielestä sosiaalialan asiantuntijuus kehittyy vasta pitkän työkokemuksen kuluessa. Yhdistävänä tekijänä aineistossa näkyi sosionomi- ja sosiaalityön opiskelijoiden arvomaailmojen samankaltaisuus. Sosionomiopiskelijat kokivat saavansa tärkeää käytännön kokemusta harjoitteluista, muuten sosionomikoulutuksen kaivattiin lisää käytännön ja asiakastyön taitoja. Sosiaalityön koulutus on teoriapainoiteisempi. Molemmat sosiaalialan korkeakoulutukset antavat hyvän pohjan, jolle rakentaa ammattitaitoa ja asiantuntijuutta työelämässä.		
Avainsanat		
asiantuntijuus, kompetenssit, ydinainesanalyysi, sosiaalialan korkeakoulutus		

Degree Programme in Social Services		Degree Bachelor of Social Services	
Author/Authors Mäkinen Sanna and Nurmiranta Ilona			
Title Working Life Competences from the Institutions of Higher Education in the Field of Social Services and Social Work			
Type of Work Final Project	Date Autumn 2008	Pages 44 + 2 appendices	
ABSTRACT The objective of our final project was to discuss how the combining of theory and practice differed in different institutions of higher education in the field of social services and social work, and what kind of qualifications polytechnics and universities gave. We also discussed the status and expertise of the social field. As for the methods, two group interviews were carried out with social services students at the final stage of their studies. Half of the material we got from a social work student at the university, who conducted similar group interviews for social work students at the university. We wanted to find out the students' thoughts and experiences about the competences that education gave for working life. We analysed our material by the content analysing method. The results showed that the social services students got benefited from studies of working methods and practice in their studies. The social work studies were very theory orientated for the first years, and the research methods were emphasized. All the interviewees agreed on that the expertise in the social field developed only during a long work experience. The similarity of the set of values was obvious among the social services and social work students. This may indicate that the social services students regard the practical training periods as important hands-on-experience; otherwise more hands-on skills and skills to face the client were missed. Social work education was more theory orientated. Both educations give a good basis, on what to further build professional skills and expertise in working life.			
Keywords expertise, competences, essential material analysis, higher education in the field of social services and social work			

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	SUOMEN KORKEAKOULUJÄRJESTELMÄ	2
3	SOSIAALIALAN KORKEAKOULUTUS	3
3.1	Sosionomikoulutus ammattikorkeakoulussa	4
3.2	Sosionomikoulutus Metropolia Ammattikorkeakoulussa	7
3.3	Sosiaalityön koulutus yliopistossa	8
3.4	Sosiaalityön koulutus Helsingin yliopistossa	10
3.5	Sosiaalialan korkeakoulutuksen tulevaisuuden näkymiä	11
4	SOSIAALIOHJAUS	12
5	SOSIAALIALAN AMMATILLISUUS JA PROFESSIONAALISTUMINEN	14
6	TUTKIMUSASETELMA	17
6.1	Tutkimusongelmat	17
6.2	Aineisto	18
6.3	Analyysi	19
6.4	Opinnäytetyön toteutus	22
7	SOSIAALIALAN KORKEAKOULUOPISKELIJOIDEN NÄKEMYKSIÄ KOULUTUSTENSA ANTAMISTA VALMIUKSISTA TYÖELÄMÄÄN	23
7.1	Työkokemukset sosiaalialalta	23
7.2	Teoreettiset valmiudet	24
7.3	Tiedot, taidot ja käytännön valmiudet	25
7.4	Ammattitaito, ammatti-identiteetti ja asiantuntijuus	28
7.5	Tutkimus- ja työmenetelmät	31
7.6	Valmiudet työelämään	32
7.7	Etiikka ja arvot	34
7.8	Kehittämisen- ja ratkaisuehdotuksia koulutukseen	35
7.9	Mahdollinen yhteistyö yliopiston ja ammattikorkeakoulun välillä	36
8	JOHTOPÄÄTÖKSET	37
9	LUOTETTAVUUS	39
10	POHDINTA	41
	LÄHTEET	43
	LIITTEET haastattelurunko aineiston vaihtosopimus	

1 JOHDANTO

Teimme opinnäytetyömme parityönä Metropolia Ammattikorkeakoulun sosiaalialan koulutusohjelmassa (sosionomi AMK). Aloitimme työmme vuoden 2007 syksyllä yhteyden otolla Heikki Waris -instituutin projektipäällikkö Maaria Nummiseen, jonka esittelemästä Sosiaaliohjauksen opetuksen ja tutkimuksen kehittämisareenan hankkeesta olimme kiinnostuneet. Teimme tutkimushankkeessa yhteistyötä yliopiston sosiaalityön opiskelijan kanssa opinnäytetöidemme aineiston keruussa.

Aloittaessamme opinnäyteprosessiamme, ympäri Suomea oli keskusteltu ammattikorkeakouluissa koulutettujen sosionomien ja yliopistoista valmistuneiden sosiaalityöntekijöiden pätevyyksistä, koulutusten eroista ja valmistuneiden sijoittumisesta työelämään. Opinnäytetyössämme tutkimme ja analysoimme sosionomi- ja sosiaalityön opiskelijoiden ajatuksia ja kokemuksia kyseisten koulutusten antamista valmiuksista työelämään. Aihe on tärkeä, koska sosiaaliohjaajien ja sosiaalityöntekijöiden välillä on ristiriitoja, joita täytyy selvittää. Pyrimme kirkastamaan opinnäytetyömme avulla näiden ammattikuntien koulutuksen ja työn profiilia.

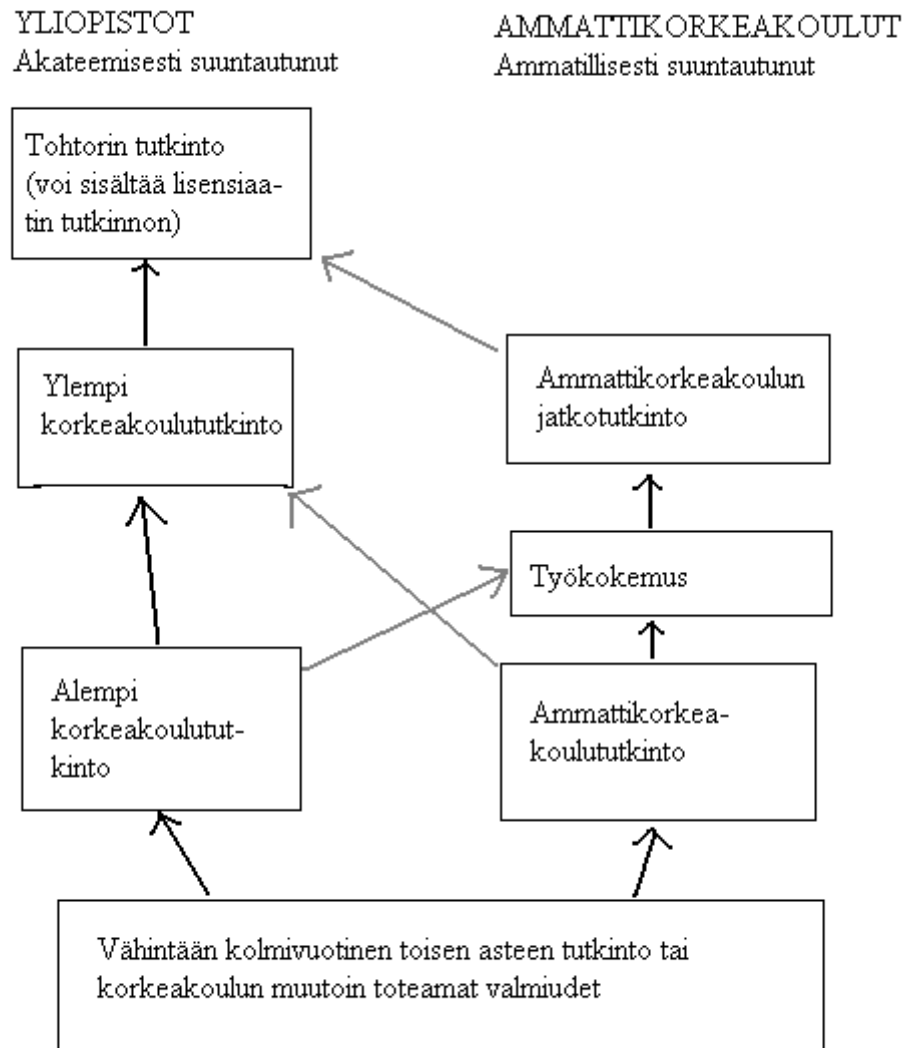
Tutkimme miten yliopistoissa ja ammattikorkeakouluissa eroavat teorian ja käytännön yhdistäminen sekä millaisen pätevyyden sosiaalialan eri korkeakoulutukset tuottavat. Pohdimme myös millaisiin arvoihin sosiaalialan työ pohjautuu, ja mitä yhteneväisyyttä sosiaalialan korkeakoulutuksen yhteinen historia ja arvopohja tuo tämän hetkisiin korkeakoulutuksiin. Osana teoriataustaa aineiston keruussa olivat yliopiston sosiaalityön ydinainesanalyysit ja ammattikorkeakoulun sosionomikoulutuksen kompetenssit eli osaamisvaatimukset.

2 SUOMEN KORKEAKOULUJÄRJESTELMÄ

Suomen korkeakoulujärjestelmä muodostuu duaalimallista; kahdesta rinnakkaisesta sektorista: yliopistoista ja ammattikorkeakouluista. Korkeakoulutusta ohjaavat lait ja asetukset, jotka asettavat korkeakoulujen toiminnalle yleiset puitteet. Näitä ovat muun muassa yliopistolaki (645/1997) sekä ammattikorkeakoululaki (351/2003). Lainsäädännön perusteella korkeakouluilla on itsehallinto ja sen mukainen tehtävä ja vastuu koulutuksen järjestämisestä. Tutkimusta ja opetusta koskevat päätökset tehdään korkeakoulun omissa hallintoelimissä lain puitteissa. Yliopistot ovat valtion ylläpitämiä ja ammattikorkeakoulut kunnallisia tai yksityisiä valtioneuvoston toimiluvan alaisia. Kaikki korkeakoulut ovat opetusministeriön alaisia tai valvomia. (Korkeakoulututkintojen viitekehys 2005: 18-21.)

Suomen korkeakoululaitosta ja tutkintojärjestelmää on kehitetty paljon viime vuosina. Kehittämistyöllä on pyritty vastaamaan alueellisiin, työelämän ja muun yhteiskunnan tarpeisiin sekä kansainväliseen kehitykseen. Opetuksessa on kiinnitetty erityistä huomiota opintojen ohjaukseen, yksilöllisiin opetussuunnitelmiin sekä opintojen läpäisyyn. Suomalaisen korkeakoulutuksen tavoitteet on asetettu niin, että koulutus on kansainvälisesti kilpailukykyistä ja että se antaa hyvät edellytykset siirtyä työelämään sekä Suomessa että ulkomailla. (Korkeakoulututkintojen viitekehys 2005: 21.)

Seuraavalla sivulla oleva kuvio (KUVIO 1) kuvaa Suomen korkeakoulututkintojärjestelmää. Siinä olevat mustat nuolet kuvaavat yleisimpiä reittejä koulutuksessa korkeammalle asteelle siirryttäessä ja harmaat nuolet kuvaavat muita mahdollisia reittejä. Molempiin korkeakoulutuksiin – ammattikorkeakouluihin ja yliopistoihin – pohjakoulutusvaatimus on sama. Ammattikorkeakoulututkinto vastaa alempaa yliopistollista korkeakoulututkintoa ja ylempi ammattikorkeakoulututkinto (kuviossa ammattikorkeakoulun jatkotutkinto) ylempää korkeakoulututkintoa. Merkittävä ero ylempiä korkeakoulututkintoja suorittamaan siirryttäessä on se, että ammattikorkeakoulun jatkotutkinto vaatii edeltävää työkokemusta alalta.

KUVIO 1. Suomen korkeakoulututkintojärjestelmä (Korkeakoulututkintojen viitekehys 2005: 26).

3 SOSIAALIALAN KORKEAKOULUTUS

Vuonna 2005 astui voimaan Laki sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista (2729/2005). Se toi suuren muutoksen kunnalliseen sosiaalitoimen virkarakenteeseen, muun muassa Helsingissä muutettiin useita kymmeniä sosiaalityöntekijän virkoja sosiaaliohjaajan toimiksi. Laissa määritellään sosiaaliohjaajan pätevyysvaatimukseksi sosionomin (AMK) tutkinto tai ammattikorkeakoulua edeltävä vastaava opistoasteen tutkinto. (Numminen 2007: 1-3.)

Helsingin sosiaalivirastossa käynnistettiin vuonna 2005 Tehty-hanke selkiyttämään sosiaalialan eri toimijoiden tehtäväkuvia ja toimintamalleja. Sosiaalialan tehtävä rakenne

ja työnjako olivat valtakunnallisesti ajankohtaisia johtuen sosiaalityöntekijävajeesta, sosiaalityöntekijöiden runsaasta eläkkeelle siirtymisestä ja koulutusjärjestelmän painottumisesta ammattikorkeakoulutasoiseen sosionomi-koulutukseen. Tällä hetkellä Suomessa valmistuu noin 1500 sosionomia ja noin 150 sosiaalityöntekijää vuodessa. Kuntien sosiaalihuollon tehtävärakenteiden uudelleen arviointi on välttämätöntä, jotta kunnat pystyvät tulevaisuudessakin täyttämään asiakkaiden tarvitsemat sekä lain edellyttämät sosiaalihuollon palvelut. Helsingin sosiaalivirastossa olevista sosiaalityöntekijöistä tällä hetkellä jopa puolet on epäpäteviä. Työhön palkataan määräaikaisiin työsuhteisiin enintään vuodeksi useimmiten juuri sosionomeja. (Liukonen – Lukman 2007: 6, 12-13.)

Tehtävärakenteiden uudistamista edellyttää myös sosiaalialan koulutustason nousu kautta linjan. Pätevät sosiaalityöntekijät ovat jatkossa yhä useammin ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneita ja ovat täten sosiaalialan korkeimmin koulutettu ammattikunta. Myös sosiaaliohjaajien koulutustaso on noussut opistotasoisesta koulutuksesta ammattikorkeakoulutasoiseksi sosionomi-koulutukseksi, jota on mahdollista jatkaa ylempään ammattikorkeakoulututkintoon asti. Sosiaaliohjaajien osaaminen on otettava koulutuksen edellyttämään käyttöön, ja sosiaalityöntekijän ydinosuamisen tulee keskittyä kokonaisuusien hallintaan. (Liukonen – Lukman 2007: 13, 59.)

Merkittävä ero sosiaalialan korkeakoulutuksissa Helsingissä on, että Metropolia Ammattikorkeakoulussa käytetään sosiaalipedagogista viitekehystä ja Helsingin yliopistossa sosiaalityön viitekehystä. Metropolia Ammattikorkeakoulu (silloinen Stadia) otti sosiaalipedagogisen viitekehysten sosionomien koulutuksen perustaksi jo vuonna 1996. Sosiaaliohjaajan toimien lisääntyessä syntyi tarve kehittää työmalleja sosiaaliohjaukseen ja sosiaalityöhön. Tärkeää on pohtia mistä sosiaaliohjauksen ammatillinen ydin koostuu. (Numminen 2007: 3-4.)

3.1 Sosionomikoulutus ammattikorkeakoulussa

Sosiaalialan ammattikorkeakoulututkinnot rakentuvat opistoasteen tutkintojen – sosiaalikasvattajan, kehitysvammaistenohjaajan ja sosiaaliohjaajan tutkintojen – perinteelle. Ammattikorkeakoulujen sosiaalialan koulutuksissa on nähtävissä ydinosuamisen jäsentämistä vanhojen koulutusammattien puitteissa, mutta myös uutta

näköalaa tulevaisuuden sosiaalialan työstä. Kasvatuksen alue on saanut sosiaalisia ulottuvuuksia sosiaalipedagogiikasta. Parhaimmillaan ammattikorkeakoulut muodostavat uudenlaisen identiteetin muodostumisen sosiaalialan ammattilaisille. (Aho 1999: 20-21.)

Ammattikorkeakoululaissa (351/2003) määritellään ammattikorkeakoulujen asema ja tehtävät. Ammattikorkeakoulujen tehtävänä on muun muassa antaa työelämän ja sen kehittämisen vaatimuksiin sekä tutkimukseen perustuvaa korkeakouluopetusta ammatillisiin asiantuntijatehtäviin sekä harjoittaa työelämää ja aluekehitystä tukevaa soveltavaa tutkimus- ja kehittämistyötä (4§). Ammattikorkeakoulujen tulee olla erityisesti omalla alueellaan yhteistyössä elinkeino- ja muun työelämän sekä suomalaisten ja ulkomaisten korkeakoulujen sekä muiden oppilaitosten kanssa (5§).

Ammattikorkeakoulututkintoon johtavien koulutusohjelmien tulee olla vähintään kolmen ja enintään neljän lukuvuoden päätoimisten opintojen mittaisia (Ammattikorkeakoululaki 351/2003: 19§). Sosionomi (AMK) on tutkintonimi, niille jotka valmistuvat ammattikorkeakoulun sosiaalialan koulutusohjelmista. Vuonna 1998 sosionominimike vakinaistettiin. Sosionomi-tutkinnon laajuus on 210 opintopistettä, sisällyttäen perus- ja ammattiopinnot sekä niihin liittyvät harjoittelut. Tällä hetkellä 23 ammattikorkeakoulussa voi suorittaa sosionomi (AMK) –tutkinnon (TAULUKKO 1). (Fredriksson – Ikonen – Murto jne. 2004: 24, 41.)

TAULUKKO 1. Ammattikorkeakoulun sosiaalialan koulutusohjelmien aloituspaikat ja hakijamäärät ammattikorkeakouluittain nuorten koulutuksena vuonna 2007 (Sosiaalialan korkeakoulutuksen suunta 2007).

AMK	ALOITUSPAIKAT HAKIJAMÄÄRÄT	
Arcada	40	73
Diakonia-Amk	272	656
Etelä-Karjalan amk	22	143
Helsingin amk	100	531
Hämeen amk	40	234
Jyväskylän amk	56	390
Kemi-Tornion amk	50	100
Keski-Pohjanmaan amk	40	173
Kymenlaakson amk	65	182
Lahden amk	40	124
Laurea amk	156	451
Mikkelin amk	29	125
Oulun seudun amk	60	418
Pirkanmaan amk	60	595
Pohjois-Karjalan amk	40	248
Rovaniemen amk	31	139
Satakunnan amk	62	264
Savonia-amk	53	118
Seinäjoen amk	50	143
Svenska yh	24	76
Turun amk	80	543
Vaasan amk	40	111
Yh Sydväst	30	68
YHTEENSÄ	1440	5411

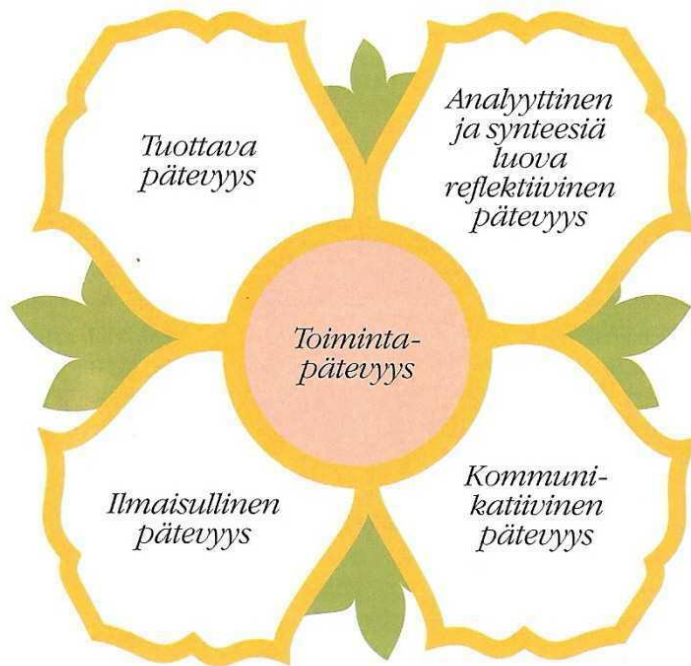
Ammattikorkeakoulutus sosiaalialalla edustaa pedagogista ja ammatillista osaamista. Tarkoituksena on kouluttaa teorian, käytännön, työelämäyhteistyön sekä asiantuntijaverkostojen tuella sosionomeista asiantuntijatehtäviin työntekijöitä. Lisäksi tavoitteena on luoda uusia toiminta- ja ajattelutapoja koulutukseen sekä käytännön työelämään asiantuntijoita. Sosionomin (AMK) –tutkinnon tavoite on, että sosionomilla on vahvaa sisällöllistä sekä menetelmällistä osaamista. Valmiudet käytännön asiakastyöhön sekä kehittämis- ja tutkimustoiminnan valmiudet sisältyvät sosionomi (AMK) osaamiseen yleisimmin. Sosionomin tietoperusta koostuu monitieteisesti muun muassa sosiaalipedagogiikan, sosiaalityön, sosiaalipolitiikan, psykologian ja kasvatustieteiden tiedosta. Sosionomikoulutuksien vahvuuksina pidetään työmenetelmiä, vuorovaikutustaitoja sekä sosiaalisen näkökulmaa. (Fredriksson – Ikonen – Murto jne. 2004: 40, 44.)

Sosiaalialan ylempi ammattikorkeakoulututkinto (sosionomi ylempi AMK) on vakinaistettu, ja sen suorittaneita valmistuu tasaiseen tahtiin. Ylempi ammattikorkeakoulututkinto on luokiteltu lainsäädännössä ylemmäksi korkeakoulututkinnoksi, mutta se ei anna pätevyyttä sosiaalityöntekijän työhön, koska tutkinto ei sisällä laissa määriteltyjä yliopistollisia sosiaalityön opintoja. Kuntasektorin vanhoista ammateista ei kuitenkaan löydy riittävän haastavaa työtä ammattikorkeakoulun jatkotutkinnon suorittaneille. Tehty-hankkeen aikana heräsikin kysymys erityissosiaaliohjaajista. Perinteisesti sosiaalityöntekijät ovat toimineet sosiaalialan kehittämistehtävissä, mutta nyt myös sosiaaliohjauksen omasta ammattikunnasta olisi tarjolla kehittämistyön osaavia ja sosiaaliohjauksen erityisalueisiin paneutuneita työntekijöitä. (Liukonen – Lukman 2007: 62.)

3.2 Sosionomikoulutus Metropolia Ammattikorkeakoulussa

Metropolia Ammattikorkeakoulun tarjoaman sosionomi (AMK) -koulutuksen tarkoituksena on kouluttaa sosiaalialan ammattilaisia sekä yhdessä muiden pääkaupunkiseudun toimijoiden kanssa kehittää sosiaalialan palveluita, osaamista ja työmenetelmiä vastaamaan alueen asukkaiden tuen tarpeisiin. Koulutusohjelman opetussuunnitelma perustuu sosiaalipedagogiseen viitekehykseen, joka heijastuu koulutusohjelman opetussuunnitelmaan. Sosiaalialan työn ydin on yksilöiden, ryhmien ja yhteisöjen hyvän elämän tukeminen ja kehittäminen. Menetelmällisenä lähtökohtana ovat arjessa tapahtuva yksilöiden ja yhteisöjen identiteetin vahvistaminen sekä yhteiskunnalliseen osallisuuteen aktivoivan toimintakulttuurin rakentaminen. Sosionomin (AMK) on hallittava alansa eettiset normit, asiakastyö ja sosiaalialan palvelujärjestelmät. (Metropolia Ammattikorkeakoulun opinto-opas 2008.)

Metropolia ammattikorkeakoulun sosiaalialan koulutusohjelmassa osaamisalueet on jäsennetty tanskalaisen sosiaalipedagogi Bent Madsenin sosiaalipedagogisen toiminnan mallia soveltaen. (Metropolia ammattikorkeakoulun opinto-opas 2008.) Madsenin mukaan sosiaalipedagoginen kompetenssi muodostuu tuottavasta ja ilmaisullisesta pätevydestä, analyttisestä ja synteesiä luovasta pätevydestä, kommunikatiivisesta pätevydestä sekä toimintapätevydestä (KUVIO 2) . (Ranne – Rouhiainen-Valo – Ruusunen – Sankari 2005: 46).

KUVIO 2. Sosiaalipedagogiikan asiantuntijan pätevyysalueet Madsenin mukaan. (Ranne – Rouhiainen-Valo – Ruusunen – Sankari 2005: 46).

Tuottava pätevyys tarkoittaa ympäristön luovaa muokkaamista erilaisia työmenetelmiä ja -välineitä käyttäen sekä kykyä organisoida ja suunnitella. Ilmaisullinen pätevyys muodostuu kyvystä sanalliseen viestintään, kuvalliseen ilmaisuun, luovaan liikuntaan sekä musiikkiin. Kommunikatiiviseen pätevyyteen kuuluvat kyvyt toimia yhteistyössä, solmia vuorovaikutussuhteita sekä organisoida sosiaalista toimintaa. Analyyttinen pätevyys edellyttää jatkuvaa maailmankuvan sekä ihmiskuvan luomista ja tarkistamista. Toimintapätevyudessa yhdistyvät kaikki muut pätevyysalueet. Sen avulla yksittäisistä pätevyysalueista muodostuu toiminnalle kokonaisuus – eri ammattihenkilöillä erilainen. (Ranne- Rouhiainen-Valo ym. 2005: 46-47.)

3.3 Sosiaalityön koulutus yliopistossa

Suomalainen sosiaalityö on lähtökohdiltaan paitsi asiakastasoista myös yhteiskunnallista toimintaa. Asiakkaan ongelmien ymmärtäminen edellyttää yhteiskuntaan ja ympäristöön liittyvien lähtökohtien tuntemista ja huomioon ottamista. Keskeinen yhteiskunnalliseen ympäristöön liittyvä tekijä on hyvinvointivaltio. Sosiaalityö on Suomessa pääasiassa hyvinvointivaltion ja tämän taustalla olevan julkisen organisaation varaan rakentuvaa toimintaa. (Raunio 2000: 11.) Sosiaalityö

koostuu koulutuksesta, tutkimuksesta, käytännön sosiaalityöstä sekä kaikkien näiden vuorovaikutuksesta. Sen lisäksi, että sosiaalityö on oppiala se on myös yhteiskunnan toimintajärjestelmä sekä professio. Sosiaalityön lähtökohtana on ihminen omassa sosiaalisessa tilanteessaan. (Fredriksson – Ikonen – Murto jne. 2004: 32-33.)

Sosiaalityötä pääaineena opiskellaan Helsingin, Jyväskylän, Kuopion, Lapin, Tampereen ja Turun yliopistoissa (taulukko 2). Sosiaalityö on osa yhteiskuntatieteellistä alaa ja sen yhteys sosiaali- ja yhteiskuntapolitiikkaan on läheinen. Koulutuksessa ja käytännön sosiaalityössä yhteiskunnalliset ongelmanratkaisu-, ja päättelytaidot ovat olennaisia, sillä osaaminen perustuu laajaan yleissivistykseen. Sosiaalityön koulutuksen vahva käytännön läheisyys erottaa sen muista perinteisistä yhteiskuntatieteistä. Sosiaalityön koulutusta ohjaa sosiaalityöntekijän pätevyyttä koskeva lainsäädäntö. Eettiset lähtökohdat, kuten ihmisarvo, ovat koulutuksen perustana. (Hoikkala – Karvinen-Niinikoski 2004: 18.)

Suomessa sosiaalityön koulutuksessa maisteritutkinto on peruskoulutustaso, joka tuottaa ammatillisen pätevyyden sosiaalityöntekijäksi sekä jatko-opiskelu oikeuden. Sosiaalityön maisteri on saavuttanut riittävät valmiudet oman oppi- ja tieteenalansa hallintaan ja osaa käyttää niitä käytännön sosiaalityössä. Sosiaalityöntekijän ammatti-identiteetti ei kehity hetkessä, vaan sen tukeminen on koulutuksessa erittäin tärkeää. Ammatillisen osaamisen vahvistaminen kehittyy pitkälle käytännön opetuksessa ja harjoitteluissa. Sosiaalityön tieteellinen käytäntökiinnittynyt tutkimus on edellytys alan käsitteellisen selkiennyttämisen kannalta. Sitä tarvitaan myös yhteistyössä ammattikorkeakoulun sekä yksityisten ja julkisten palvelutuottajien kanssa. (Hoikkala – Karvinen-Niinikoski 2004: 27-29.)

Yliopistolaissa (645/1997) määritellään yliopistojen tehtävät seuraavasti (4§):

Yliopistojen tehtävänä on edistää vapaata tutkimusta sekä tieteellistä ja taiteellista sivistystä, antaa tutkimukseen perustuvaa ylintä opetusta sekä kasvattaa opiskelijoita palvelemaan isänmaata ja ihmiskuntaa. Tehtäviään hoitaessaan yliopistojen tulee toimia vuorovaikutuksessa muun yhteiskunnan kanssa sekä edistää tutkimustulosten ja taiteellisen toiminnan yhteiskunnallista vaikuttavuutta. Yliopistojen tulee järjestää toimintansa siten, että tutkimuksessa, koulutuksessa ja opetuksessa saavutetaan korkea kansainvälinen taso eettisiä periaatteita ja hyvää tieteellistä käytäntöä noudattaen.

Yliopistoissa voidaan suorittaa alempia ja ylempiä korkeakoulututkintoja sekä tieteellisiä, taiteellisia ja ammatillisia jatkotutkintoja. Yliopistot voivat järjestää myös täydennyskoulutusta ja avointa yliopisto-opetusta. Alempaan korkeakoulututkintoon johtavan koulutuksen pohjana on lukio-opinnot tai niitä tasoltaan vastaava koulutus. Ylempään korkeakoulututkintoon johtavan koulutuksen pohjana on alempi korkeakoulututkinto tai sitä tasoltaan vastaava koulutus. Sosiaalityön alemman korkeakoulututkinnon (kandidaatti) tavoitteellinen suoritus aika on kolme vuotta ja ylempään korkeakoulututkinnon (maisteri) kaksi vuotta. (Yliopistolaki 645/1997: 7§, 8d§.)

Laissa sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista (272/2005) on sosiaalityöntekijän tehtävien kelpoisuusvaatimuksena ylempi korkeakoulututkinto, joka sisältää tai jonka lisäksi on suoritettu sosiaalityön pääaineopinnot tai pääainetta vastaavat yliopistolliset opinnot (3§). Jos sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön tehtävään ei saada henkilöä, jolla on säädetty kelpoisuus, voidaan tehtävään ottaa enintään vuodeksi henkilö, jolla voidaan katsoa olevan riittävät edellytykset tehtävän hoitamiseen (12§).

TAULUKKO 2. Sosiaalityö pääaineena opiskelupaikkaa hakeneet ja sosiaalityön valintakokeisiin osallistuneet koulutusyksiköittäin keväällä 2007 (Sosiaalialan korkeakoulutuksen suunta 2007).

KOULUTUSYKSIKÖ HAKENEET VALINTAKOKEISIIN OSALLISTUNEET		
Helsingin Yo	329	175 (53 %)
Jyväskylän Yo	168	97 (58 %)
Kuopion Yo	212	104 (49 %)
Lapin Yo	149	81 (54 %)
Tampereen Yo	383	245 (64 %)
Turun Yo	182	108 (59 %)
YHTEENSÄ	1 423	810 (57 %)

3.4 Sosiaalityön koulutus Helsingin yliopistossa

Sosiaalityön kandidaatin opintojen laajuus on 180 opintopistettä ja maisterin opintojen laajuus kandidaatin opinnot suorittaneille 120 opintopistettä. Helsingin yliopistossa kandidaattitutkinnon pohjalta sosiaalityöntekijän kelpoisuuteen tähtäävät, maisteriopintoja suorittavat opiskelijat - sekä pää- että sivuaineopiskelijat - suorittavat

kaikki ne sosiaalityön opintokokonaisuudet, jotka kuuluvat kandidaatin tutkinnon jälkeisiin maisteriopintoihin ja maisterintutkintoon. Sosiaalityön koulutus antaa sosiaalityöntekijän ammattipätevyyden, jonka lisäksi se tarjoaa laajasti erilaisiin asiantuntijatehtäviin soveltuvan yhteiskuntatieteellisen tutkija- ja asiantuntijakoulutuksen. (Sosiaalityö opas 2008.)

Sosiaalityö on sekä tutkimusala että useista erilaisista käytännöistä koostuva ammattiala. Nykyisin se on itsenäinen oppi- ja tutkimusala. Sosiaalityön tiedepohja on näin ollen monialainen ja se rakentuu pääasiassa yhteiskunta- ja käyttäytymistieteellisten teorioiden perustalle. Sosiaalityön yhteiskunnallinen tehtävä on määritelty esimerkiksi puutteellisten sosiaalisten olojen ja vaikeiden elämäntilanteiden parantamiseksi sekä vähävoimaisten yksilöiden ja ryhmien toimintaedellytysten, osallisuuden ja elämänotteen vahvistamiseksi. (Sosiaalityö opas 2008.)

3.5 Sosiaalialan korkeakoulutuksen tulevaisuuden näkymiä

Opetusministeriön työryhmä on julkaissut vuonna 2007 selvityksen Sosiaalialan korkeakoulutuksen suunta. Selvitysryhmän puheenjohtajana toimi Helsingin kaupungin eläkkeellä oleva sosiaalijohtaja Aulikki Kananoja. Raportissa esitellään ehdotus siitä, miten sosiaalialan koulutusta ja tutkimusta on tarkoituksenmukaista järjestää ja kehittää yliopistoissa ja ammattikorkeakouluissa vuoteen 2012 mennessä, huomioiden työelämän ja tutkimuksen tarpeet. Työryhmä pitää tärkeänä että sosiaalialan korkeakoulutusta kehitetään jatkossa edelleen duaalimallin mukaan niin, että sosionomin (AMK) ja sosiaalityön koulutukset eroavat toisistaan. Näin vastataan sosiaalialan laajoihin osaamistarpeisiin.

Raportin mukaan sosionomikoulutukselle on muotoutumassa selkeä oma tehtäväalue sosiaaliohjaajina ja paikka sosiaalialan sisäisessä työnjaossa. Työryhmä katsoo, että sosionomin (AMK) koulutusta tulee kehittää sen omaa profiilia ja vahvuusalueita hyödyntäen. Sosiaaliohjauksen asiantuntijuuden vahvistamiseksi eri sosiaalihuollon tehtäväalueilla on esitetty sosionomin (AMK) ammatillisen osaamisen, sen teoreettisen perustan sekä sosiaaliohjauksen käsitteen määrittelyä. Raportin mukaan sosiaaliohjauksella ei ole itsenäistä teoriaperustaa ja ongelmana on, että sosiaaliohjauksen tiede- ja teoriaperustan kehittäminen ei kuulu ammattikorkeakoulujen

tehtäväälaan, eikä sosionomitutkimukselle ole luontevaa paikkaa tiedeyhteisöissä. (Sosiaalialan korkeakoulutuksen suunta 2007: 42.)

4 SOSIAALIOHJAUS

Vuosina 2007-2009 rakennetaan Metropolia Ammattikorkeakouluun sosiaaliohjauksen opetuksen ja tutkimuksen kehittämisareena. Kehittämisareenasta tulee kohtaamispaikka opiskelijoille, käytännön ihmisille ja opettajille. Yhteistyötä tehdään myös yliopistollisen sosiaalityön ja käytäntötutkimuksen edustajien kanssa. Sosiaaliohjauksen opetuksen ja tutkimuksen kehittämisareena on yhteishanke Helsingin sosiaaliviraston alaisen tutkimus-, kehittämis-, ja opetusyksikkö Heikki Waris –instituutin kanssa. (Numminen 2007: 1-2.)

Jussi Onnismaan mukaan ohjaus on ajan, huomion ja kunnioituksen antamista ohjattavalle. Parhaimmillaan se on ohjaajan ja ohjattavan neuvottelua, jonka avulla ohjattava pystyy parantamaan elämäänsä haluamallaan tavalla. Onnismaan mielestä ohjausta voi kuvata laaja-alaiseksi elämänsuunnittelun menetelmäksi. (Onnismaa 2007: 7.) Ohjaus ja neuvonta koskevat tulevaisuutta ja siksi ohjaaja ei voi useinkaan antaa faktatietoa tai valmiita vastauksia. Ohjaus perustuu asiakaslähtöisyyteen. Ideana on, että tärkein tieto on ohjattavalla itsellään. Ohjaus on parhaimmillaan dialogia, joka perustuu vuorovaikutukseen. Jussi Onnismaan mukaan ohjausvuorovaikutus on ikään kuin yhteinen matka, jonka tutkimustulosta ei voi ennakoita. (Onnismaa 2007: 25, 44-45.)

Arja Honkakoski kirjoittaa Janus-lehden artikkelissa sosiaaliohjauksen käsitteestä sekä sen mahdollisuuksista sosionomikoulutuksen ja työn jäsentäjänä. Honkakosken mukaan sosiaaliohjaukselle on annettava tästä ajasta nouseva tulkinta ja sisältö, eikä tule tukeutua vanhaan järjestelmälähtöiseen sosiaaliohjauksen määritelmään. Yhteiskuntatieteissä painopiste on siirtymässä järjestelmistä, instituutioista ja rakenteista ihmisten arkielämään. (Honkakoski 2005: 211-212.)

Honkakosken mukaan ohjausta tarvitaan erityisesti silloin, kun ihminen ei pysty vastaamaan yhteiskunnan asettamiin vaatimuksiin oman elämän aktiivisesta muokkaamisesta. Sosiaaliohjaus on sosiaalisesti painottunutta ohjausta. Sillä on yleisen ohjaustehtävän lisäksi erityistehtävänä tukea ja ohjata niitä kansalaisia, joilla ei ole

riittävästi kulttuurisia, sosiaalisia ja taloudellisia pääomia oman elämänsä hallintaan. Honkakosken mielestä toinen mahdollisuus tulkita sosiaaliohjauksen sisältöä on asiakaslähtöinen palveluohjaus. Sen tavoitteena on auttaa asiakasta palvelujärjestelmän monimutkaisuuteen liittyvissä ongelmissa sekä tukea asiakkaan omia voimavaroja. (Honkakoski 2005: 214-215.)

Artikkelissaan Honkakoski pohtii myös sosionomin (AMK) koulutuksen ja sosiaalityön teorian suhdetta. Hän pitää sosiaalialan kehittymisen kannalta välttämättömänä mahdollisuutta käyttää, soveltaa ja kehittää sosiaalityön teoriaa myös sosionomin koulutuksen ja työn yhteydessä, koska se on muotoutunut kansainvälisesti reilun sadan vuoden aikana. Honkakoski korostaa, että myös ammattikorkeakoululla on oltava teoreettiset välineet oman koulutuksensa opettamiseen, kehittämiseen ja tutkimiseen. Ammattikorkeakoulun vastuulla on sosionomin (AMK) työn teoreettinen ja käytännöllinen kehittäminen ja siihen tarvitaan sosiaalityön käsitteellisiä välineitä. Näin myös ammattikorkeakoulu omalta osaltaan muodostaa sosiaalialan teoriaa. (Honkakoski 2005: 216.)

Uuden ammattiryhmän, sosiaaliohjaajien, työn vakiinnuttaminen vaatii aikansa ja monessa asiassa sosiaaliohjaajat kamppailevat nyt sosiaalityön professiolle tutujen ongelmien kanssa, kuten palkan ja työn vaativuuden epätasapainon sekä työn rajaamisen kanssa. Sosiaaliohjaajien koulutuksen (sosionomi AMK) kautta saadut valmiudet ovat laajat. Sosiaaliohjaajan työn perimmäisenä tavoitteena on parantaa asiakkaiden elämäntilannetta. Työotteen tulisikin painottua enemmän ennaltaehkäisevään ohjaukseen ja neuvontaan kun taas sosiaalityöntekijöiden työotteen painotus on korjaavassa työssä ja muutoksen tavoittelussa. (Liukonen – Lukman 2007: 80.)

Ammattikorkeakoulujen sosiaalialan koulutusohjelmat ovat hakeneet koulutusohjelmien välistä yhtenäisyyttä jäsentämällä vuonna 2006 sosionomin (AMK) ydinosaamisen kompetenssit, joita ne ovat myös sitoutuneet noudattamaan (Ammattikorkeakoulut Bolognan tiellä 2007). Opetusministeriön työryhmän mielestä ydinkompetensseja täydentävää sosionomien erityisosaamisen jäsentämistä sosiaaliohjauksen eri tehtäväalueilla on tarpeen jatkaa (Sosiaalialan korkeakoulutuksen suunta 2007: 43).

5 SOSIAALIALAN AMMATILLISUUS JA PROFESSIONAALISTUMINEN

Erilaiset sosiaalialan koulutusohjelmat pohjautuvat yhteiseen historiaan. Koulutusten eroista huolimatta kaikki sosiaalialan ammattilaiset tekevät kuitenkin sosiaalialan työtä, ja jotain yhteistä täytyy olla eri ammattilaisten toiminnassa ja tavassa ajatella (Aho 1999:23). Sosiaalialan asiantuntijuus ja ammatillisuus pohjautuvat yhteiseen tieto- ja arvopohjaan. 2000-luvulla eri sosiaalialan ammattilaiset ovat alkaneet toimia yhä enemmän yhteistyössä toistensa kanssa ja yhteisissä tiimeissä. Sosionomit, sosiaalityöntekijät, lähihoitajat ynnä muut sosiaalialan ammattilaiset toimivat yhteisten päämäärien eteen, asiakkaiden elämänhallinnan edistämiseksi.

Sosiaalialan historian voidaan katsoa alkaneen vuodesta 1879, jolloin vaivaishoitoasetuksessa mainittiin peräänkatsojamies. Peräänkatsojamies oli vaivaishoitolautakunnan jäsen kunnassa ja hänen tehtävänä oli katsoa köyhien perään. Näin ollen peräänkatsojamies oli ensimmäinen sosiaalialan työntekijää kuvaava nimike. Piirivalvojiksi köyhäinhoitolautakunnan jäseniä alettiin kutsua vuoden 1922 köyhäinhoitolain myötä. 1800- ja 1900- lukujen taitteessa koulutetut kansalaiset innostuivat hyväntekeväisyystyöstä köyhien parissa. Köyhiä haluttiin sivistää ja heistä haluttiin tehdä raittiita, ahkeria ja rehellisiä. Vapaaehtoistyöntekijöitä kutsuttiin myös lastentarkastajiksi, köyhäinkaitsijoiksi ja kodeissakävijöiksi. (Aho – Auvinen – Jaakkola - Satka 2007: 15.)

1942 aloitettiin Helsingin Yhteiskunnallisessa korkeakoulussa kaksivuotinen koulutus lastensuojelun ja köyhäinhoidon työntekijöille. Tätä voidaan pitää alkuna sosiaalityön koulutukselle. Sosiaalityöntekijä-nimike vakiintui käyttöön sosiaalihuollon hallinnossa 1970-luvulla. 1980-luvulla sosiaalityön koulutus nousi yliopistollisen tutkinnon tasolle, jolloin sosiaalityöstä voitiin alkaa puhua oppi- ja tieteenalana ammatillisen toiminnan lisäksi. (Raunio 2004:34)

Sosiaalihuolto on laajentunut viime vuosikymmeninä syrjäytyneiden viimesijaisesta ylläpitäjästä monipuoliseksi palvelutoiminnaksi. Sosiaalihuollon yhteydessä puhutaan sosiaalipalveluista ja sosiaalityö on määritelty yhdeksi sosiaalipalveluksi. (Sosiaalihuoltolaki 710/1982: 18§.) Sosiaalityötä ei ole enää perusteltua samaistaa vain marginaaliväestön ylläpitämiseen keskittyvään viimesijaiseen toimintaan, eikä korostaa sosiaalityön erilaisuutta muuhun hyvinvointivaltiolliseen toimintaan nähden.

Sosiaalityön lähtökohtiin universaalien pohjoismaisen hyvinvointimallin kontekstissa kuuluu syrjäytyneiden integroiminen yhteiskuntaan normaaleiksi kansalaisiksi. (Raunio 2000: 14.)

1990-luvulla laman aikana supistettiin hyvinvointivaltion sosiaaliturvaa ja -palveluja. Silloin havaittiin, ettei ole mahdollista entiseen tapaan hallita ihmisten toimeentuloon, selviytymiseen ja elämänhallintaan liittyviä ongelmia poliittisesti päätetyillä yleisillä uudistuksilla, vaan tarvitaan asiakastasolla ongelmia ratkovaa asiantuntemusta. Sosiaalityön ammatillinen asiantuntemus alkoi korostua etuuskien ja palveluiden supistuessa. (Raunio 2000: 17.)

Laman vaihtuessa taloudelliseksi kasvuksi sosiaalinen kehitys ei kohentunut vastaavasti. Muun muassa työttömyys ja jäi korkealle tasolle yleiseen taloudelliseen kehitykseen nähden. Laman sijasta voidaan puhua yhteiskunnallisesta murroksesta. Yleisemmin ilmaistuna kyse on siirtymisestä jälkiteolliseen, postmoderniin tietoyhteiskuntaan. Uusi taloudellisen toiminnan ympäristö asettaa uudenlaisia vaatimuksia ihmisten toimeentulolle ja elämänhallinnalle, kuten myös niitä tukevalle sosiaalialan työlle. (Raunio 2000: 18-20.)

Sosiaalialan työ on luonteeltaan sekä muuttuvaa että pysyvää. Ihmisten perustarpeet pysyvät samoina, mutta olosuhteet muuttuvat. Kaikelle sosiaalialan työlle on olennaista ihmisen elämäntilanteesta lähteminen, niin että järjestelmä ei sanelisi ihmisten tarpeita ja tavoitteita vaan että työ todella lähtisi ihmisestä. Sosiaalialan työssä on kolme pysyvää ajasta ja yhteiskunnallisesta tilanteesta riippumatonta perustehtävää: elämisen mahdollisuuksien varmistaminen, syrjäytymisen ehkäiseminen sekä ihmisten omien voimavarojen virittäminen hänen käyttöönsä. Perustehtävät ovat kaikelle sosiaalialan ammatilliselle työlle yhteiset. (Aho 1999: 318.)

Ammatillisuudella tarkoitetaan ihmisen omaa käsitystään itsestään ammatillisena toimijana, hänen omaan elämän historiaansa pohjautuen. Se mitä pitää tärkeänä ja mihin haluaa sitoutua työssä ja ammatissaan, mihin kokee kuuluvansa ja samaistuvansa on myös osa ammatti-identiteettiä. Ammatti-identiteettiin sisältyy myös työhön liittyvät arvot, etiikka, tavoitteet sekä uskomukset. Ammatti-identiteetti on aina luotava itse. (Eteläpelto – Onnismaa 2006: 26, 191.) Ammatti vaatii sen harjoittajalta määrättyjä valmiuksia sekä tietoja, joiden edellytyksenä on ammatillinen koulutus. Kun omaisilta,

yhteisöiltä tai vapaaehtoisilta toimijoilta siirtyy yhteiskunnallisia tehtäviä ammattityöntekijöille, tarkoittaa tämä ammatillistumista. Ammattitaidot muuttuvat syvemmiksi ja eriytyneemmiksi ammatillistumisen edetessä. (Vuorikoski 1999: 35-36.)

Professiot ovat ammatteja tai ammattikuntia, joiden edustajat soveltavat erikoistunutta tieteellistä tietoa työtehtäviinsä. Nykypäivän professionaalisten ammatinharjoittajien työ on tieteenalansa soveltamista käytännön ongelmiin. Tyypillisiä professioita ovat lääkärit, opettajat, papit ja sosiaalityöntekijät. Professioneilla on koulutukseen ja tutkintoon perustuva valtiovallan takaama yksinoikeus tiettyyn tehtävään. Professionaalinen ammatinharjoittaja nauttii työssään yleensä suhteellisen laajaa itsemääräämisoikeutta erityistietämyksensä nojalla. (Eteläpelto – Kirjonen – Remes 1997: 48, 51-54.)

Sosiaalialalla on tärkeä suhde etiikkaan ja ihmisoikeuksiin. Oikeastaan koko sosiaalialan työ on saanut alkunsa juuri niihin liittyvistä kysymyksistä. Sosiaalialan työn tavoitteena on hyvän tekeminen, ihmisten auttaminen sekä puutteen ja kärsimyksen vähentäminen. Sosiaalialalla lainsäädäntö ja toiminnan laillisuus ovat avainasemassa ja ne liittyvät yhteiskunnan oikeudenmukaisuuteen ja demokraattisuuteen. Lainmukaisuus ei kuitenkaan tarkoita samaa kuin eettisyys, eikä lainmukaisuus aina takaa oikeudenmukaisuutta. Sen sijaan ammattietiikka ohjaa valintoja sosiaalialan työssä ja tarjoaa apua arkisen ihmissuhdetyön ongelmiin. (Sosiaalialan ammattilaisten eettiset ohjeet 2005: 5.)

Sosiaalialan ammattilaisen on ymmärrettävä ihmisoikeudet ja ihmisarvo ja puolustettava niitä kaikissa tilanteissa. Ihmisoikeudet ovat ehdottomia eivätkä ne ole riippuvaisia ihmisen omasta käytöksestä tai toiminnasta. Ammattilaisen on kunnioitettava asiakkaansa itsemääräämisoikeutta eli oikeutta tehdä omat valintansa. Täysvaltainen asiakas on vastuussa omista valinnoistaan ja niiden seurauksista. Ammattilaisen on edistettävä myös asiakkaansa osallisuutta yhteiskuntaan ja oikeutta yksityisyyteen noudattamalla salassapitovelvollisuutta. (Sosiaalialan ammattilaisten eettiset ohjeet 2005: 7-8).

6 TUTKIMUSASETELMA

6.1 Tutkimusongelmat

Tutkimuskysymyksemme ovat:

1. Miten ammattikorkeakoulun ja yliopiston sosiaalialan opiskelussa näkyy teorian ja käytännön vuoropuhelu?
2. Millaisen sosiaalialan asiantuntijuuden ammattikorkeakoulun sosionomikoulutus ja yliopiston sosiaalityön koulutus tuottavat?
3. Millaisia menetelmiä ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijalla ja yliopiston sosiaalityön opiskelijalla on käytössään valmistuttuaan?

Nämä ovat tutkimusongelmia, joiden teemojen alle haastattelukysymyksemme (Liite 1) rakentuivat. Keskeisintä oli pohtia yliopiston ja ammattikorkeakoulun teorian ja käytännön antamia valmiuksia työelämään. Lisäksi pohdimme arvoja, jotka ovat osa sosiaalialan työtä. Arvoja sekä etiikkaa sosiaalialan töissä tarkastellaan ensisijaisesti käytännön toiminnan kannalta. (Raunio 2004: 27) Haastattelukysymyksissä käsitelimme teorian ja käytännön antamia valmiuksia, ammattitaitoa, ammatti-identiteettiä sekä asiantuntijuutta. Lisäksi meillä oli kysymyksiä tutkimus- ja työmenetelmiin sekä työelämään liittyen. Kysymykset sisälsivät myös etiikan ja arvojen pohdintaa sekä kehittämiskäsitteitä koulutukseen liittyen. Kysyimme myös voisivatko sosiaalialan korkeakoulut tehdä yhteistyötä ja minkälaisia.

Pohdimme opinnäytetyössämme sosionomin (AMK) erityisosaamista ja ammattikorkeakoulun tuottamia valmiuksia työelämään sekä niiden eroa ja yhtäläisyyksiä sosiaalityön koulutukseen. Mietimme myös teorian ja käytännön vuoropuhelua sosiaalialan korkeakoulujen opetuksessa. Osana opinnäytetyömme teoriataustaa aineiston keruussa olivat sosionomin kompetenssit eli osaamistavoitteet ja -vaatimukset sekä sosiaalityön ydinainesanalyysit. Koulutusohjelmakohtaiset kompetenssit muodostavat opiskelijan asiantuntijuuden kehittymisen perustan. Ne ovat osaamislupauksia, joiden takana korkeakoulujen tulee seistä. Kompetenssit konkretisoivat ammattikorkeakoulututkimuksen suorittaneiden valmiuksia ja osaamista

työelämän edustajille. Ydinainesanalyysit tarkoittavat opintokokonaisuuden keskeisten sisältöjen ja tavoitteiden määrittelyä.

Sosionomin (AMK) kompetenssit muodostuvat sosiaalialan etiikan, asiakastyön ja palvelujärjestelmän osaamisesta sekä yhteiskunnallisesta analyysitaidosta, yhteiskunnallisesta vaikuttamisesta ja tutkimus- ja kehittämisosaamisesta. Eettinen osaaminen muodostuu sosiaalialan ammattieettisten periaatteiden ja arvojen sisäistämisestä. Asiakastyön osaaminen pitää sisällään ammatillisten vuorovaikutussuhteiden luomisen sekä asiakkaiden tarpeiden ymmärtämisen. Palvelujärjestelmän osaamiseen liittyy yhteiskunnan palvelujärjestelmän osaamisen lisäksi siihen liittyvän lainsäädännön tunteminen. Yhteiskunnallinen analyysitaito muodostuu yksilön ja yhteiskunnan välisen suhteen ymmärtämisestä. Yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen sisältyy kyky yhteiskunnalliseen päätöksentekoon ja tutkimus- ja kehittämisosaamiseen kyky tutkivaan työotteeseen. (Ammattikorkeakoulut Bolognan tiellä 2007: 30, 52.)

Vuoden 2005 toteutettavan tutkinnonuudistuksen yhteydessä jokainen Helsingin yliopiston laitos ja oppiaine laati tarjoamansa opetuksen sisällöstä ydinainesanalyysin. Ydinainesanalyysi on kirjallinen dokumentti, joka kuvaa tutkinnon ja sen sisältämien opintokokonaisuuksien ja yksittäisten opintojaksojen ydinsisällöt; eli määritelmät tiedoista ja taidoista, jotka tutkinnon suorittajan on osoitettava hallitsevansa. Tavoitteena on tutkinnon sisältöjen entistä tiiviimpi rakenne ja tutkintovaatimusten ja arvosteluperusteiden entistä suurempi läpinäkyvyys. (Sosiaalityö opas 2008.)

6.2 Aineisto

Opinnäytetyömme on laadullinen tutkimus. Laadullisessa tutkimuksessa ei pyritä yleistyksiin vaan, sillä pyritään kuvaamaan jotain ilmiötä tai antamaan sille teoreettisesti mielekäs tulkinta. On tärkeää, että henkilöt, joilta tieto kerätään tietävät tutkittavasta ilmiöstä mahdollisimman paljon tai heillä on kokemusta asiasta. Siksi tiedonantajien valinta ei ole satunnaista vaan tarkoitukseen sopivaa ja harkittua. (Sarajärvi – Tuomi 2003: 88-89.) Tämän takia haastateltavamme olivat opiskelun loppuvaiheessa olevia sosionomiopiskelijoita Metropoliaa. Puolet aineistostamme saimme Silva Linnahalmel-Trianan Helsingin yliopiston sosiaalityön opiskelijoille tekemistä ryhmähaastatteluista. Jo tutkimussuunnitelmaa tehdessämme päädyimme siihen, että kaikki haastatellut

tulevat olemaan Helsingin korkeakoulujen opiskelijoita, koska tutkimuksen lähtökohtana oli nimenomaan silloisen Helsingin ammattikorkeakoulun Stadian hanke.

Keräsimme aineiston tekemällä kaksi ryhmähaastattelua, joissa molemmissa oli kolme haastateltavaa. Alkuperäisessä suunnitelmassa tavoitteena oli saada molempiin ryhmähaastatteluihin viisi ihmistä. Aikataulun yhteensovittaminen osoittautui kuitenkin hankalaksi, joten molempiin ryhmähaastatteluun osallistui kolme sosionomiopiskelijaa. Aikataulutuksemme takia aikuisopiskelijoista ei ollut edustajaa ryhmähaastatteluissamme, vaan kaikki haastateltavat olivat nuorisopuolen opiskelijoita. Silva Linnahalme-Trianan haastatteluissa oli toisessa kolme ja toisessa kaksi sosiaalityön opiskelijaa. Kaikki ryhmähaastatteluihin osallistuneet opiskelijat olivat naisia.

Ryhmähaastattelulla tarkoitamme haastattelua, johon osallistuu useampia ihmisiä ja, jonka tavoitteena on saada aikaan keskustelua ryhmässä tutkittavasta aiheesta tai teemasta. Ryhmähaastattelun hyvänä puolena on, että haastateltavat voivat saada toisiltaan rohkaisua, tukea. Lisäksi tietoa saatetaan saada enemmän kuin yksilöhaastattelussa, koska yhdessä pystymään muistamaan enemmän ja luomaan toiselle muistikuvia. Kun halutaan saada uusia ideoita, ryhmähaastattelu tuo tähän hyvät mahdollisuudet. Yhteisessä haastattelutilaisuudessa myös väärin ymmärtäminen on epätodennäköisempää ja haastateltavat kontrolloivat toisiaan, mikä on ryhmähaastattelun etu. Ryhmähaastattelu on myös tehokas menetelmä, koska siinä saadaan samanaikaisesti haastateltua useampia ihmisiä. Tavoitteena ryhmähaastattelussa on avoin ja vapaa ilmapiiri. (Eskola – Suoranta 2005: 94-97)

6.3 Analyysi

Laadullisen tutkimuksen analysoinnissa on valittava jokin tarkkaan rajattu ilmiö, mutta siitä on kerrottava kaikki, mitä irti saa. Tutkimusongelma ja tutkimuksen tarkoitus rajaavat aineistosta materiaalin, josta ollaan kiinnostuneita. (Sarajärvi – Tuomi 2003: 94.) Haastattelumme oli rakennettu teemojen alle, joten erillistä aineiston teemoittelua ei tarvittu. Aineiston analyysin teimme sisällönanalyysilla. Se on perusanalyysimenetelmä, jota voidaan käyttää myös täysin strukturoimattoman aineiston analyysiin. Sisällönanalyysilla pyritään saamaan tutkittavasta asiasta tai ilmiöstä kuvaus yleisessä ja tiivistetyssä muodossa. (Sarajärvi – Tuomi 2003: 105.)

Kun puhutaan laadullisesta analyysistä, käytetään usein termejä induktiivinen ja deduktiivinen. Induktiivinen päättely ohjautuu yksittäistapauksista yleistykseen ja deduktiivinen yleisestä yksittäisiin. Jaottelussa aineistolähtöiseen, teoriasidonnaiseen sekä teorialähtöiseen analyysiin voidaan kuitenkin ottaa paremmin huomioon erilaiset analyysin tekoa ohjaavat tekijät kuin jaottelussa induktiiviseen ja deduktiiviseen. Aineistolähtöisessä analyysissä pyritään luomaan aineistosta teoreettinen kokonaisuus, jossa analyysiyksiköt valitaan tutkimuksen tarkoituksen mukaisesti. (Sarajärvi – Tuomi 2003: 97.)

Aineistolähtöinen sisällönanalyysi on haasteellinen toteuttaa. Voidaan kysyä, että eivätkö käytetyt käsitteet ja tutkimusasetelma ole aina tutkijan asettamia ja siten vaikuttavat aina tuloksiin. Tutkijan tulisi pystyä kontrolloimaan sitä, että analyysi tapahtuu tiedonantajien ehdoilla eikä tutkijan ennakkoluulojen perusteella. Asia pyritään ratkaisemaan niin, että tutkija kirjoittaa auki omat ennakkokäsityksensä ilmiöstä ja tiedostaa ne analysoinnin aikana. (Sarajärvi – Tuomi 2003: 97-98.) Avaamme pohdintaluvussa omia ennakkokäsityksiämme ja analysoinnin aikana syntyneitä ajatuksia, ja pyrimme näin tekemään mahdollisimman objektiivisen ja aineistolähtöisen analyysiin.

Aineistolähtöinen sisällönanalyysi on kolmevaiheinen prosessi. Ensin aineisto redusoidaan eli pelkistetään, sitten se klusteroidaan eli ryhmitellään ja lopuksi aineiston pohjalta luodaan teoreettisia käsitteitä eli abstrahoidaan (Sarajärvi – Tuomi 2003: 110-111). Aineiston pelkistämässä karsitaan tutkimukselle epäolennainen aineisto pois. Pelkistämistä ohjaa tutkimusongelma, jonka perusteella etsitään ja koodataan tutkimukselle olennaiset ilmaukset. Aineiston ryhmittelyssä koodatut alkuperäisilmaukset käydään läpi ja niistä etsitään samankaltaisuuksia tai eroavaisuuksia kuvaavia käsitteitä. Ne yhdistetään luokaksi ja nimetään luokan sisältöä kuvaavalla käsitteellä. Abstrahoinnissa erotetaan tutkimuksen kannalta olennainen tieto ja sen avulla muodostetaan teoreettisia käsitteitä. Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä yhdistellään käsitteitä niin, että saadaan vastaus tutkimustehtävään. (Sarajärvi – Tuomi 2003: 111-115.)

Luimme aineistomme läpi useita kertoja ja tiivistimme sen ehjemmäksi kokonaisuudeksi. Nimesimme opiskelijat vain numeraalisesti jo litterointivaiheessa. Valitsimme analyysiyksiköksi lausuman, jonka pituus vaihteli muutamasta sanasta

kahteen lauseeseen. Erotimme aineistosta kaikki ilmaukset, joiden ajattelimme parhaiten vastaavan tutkimusongelmiimme ja siirsimme ne erillisiksi tiedostoiksi. Pelkistetyissä ilmauksissa yritimme säilyttää mahdollisimman hyvin alkuperäisen merkityksen. Pidimme koko analysointiprosessin ajan sosionomi- ja sosiaalityön opiskelijoiden aineiston erillään ja vertailimme niitä vasta tuloksia kootessamme.

Opinnäytetyömme tuloksia käsittelevän seitsemännen luvun alaotsikot ovat sisällönanalyyseissa syntyneiden taulukoiden pääluokkia, hieman soveltaen niissä kohdissa, joissa sosionomi- ja sosiaalityön opiskelijoiden haastatteluaineiston analyysi erosi toisistaan pääluokkien osalta. Kerromme jokaisessa luvussa ensin sosionomiopiskelijoiden haastatteluiden tuloksista, sitten sosiaalityön opiskelijoiden tuloksista ja lopuksi teemme niistä lyhyen yhteenvedon. Käytämme tuloksia kuvatessa sekä pelkistettyjä ilmauksia ja alaluokkia että suoria lainauksia, kun näemme ne lukijan kannalta kuvaaviksi. Alla on joitakin esimerkkejä taulukoista, joita syntyi aineiston eri teemojen pelkistämisestä, ryhmittelystä ja käsitteiden luomisesta.

TAULUKKO 3. Esimerkki sosionomiopiskelijoiden haastattelun aineiston pelkistämisestä eli redusoinnista.

ALKUPERÄISET ILMAUKSET	PELKISTETTY ILMAUS
”On vaikea eritellä mitkä ovat sellaisia teoreettisia näkökulmia mistä ois ollut kauheesti hyötyä.”	vaikea eritellä hyödyllisiä teoreettisia näkökulmia
”Avartaa toisaalta, ehkä voi ajatella asioita eri kantilta.”	avartaa
”Kasvattaa ymmärrystä, antaa niin kun edellytykset sille työssä oppimiselle.”	kasvattaa ymmärrystä
”Luulen, että sieltä sosiaalipedagogiikasta monet jutut.”	sosiaalipedagogiikka
”Dialoginen kohtaaminen, vaikka se onkin aika automaattista niin siihen kiinnittää itse enemmän huomiota.”	dialoginen kohtaaminen
”Mä oon ite sellanen teoreettinen ihminen, niin mä olisin ehkä kaivannut enemmänkin. Mä kaipaisin enemmän sitä ihan opiskelua.”	kaivannut lisää teoriaa
”Mun mielestä on hyvä, että ensin käydään läpi perusopinnoista pohja ja sit vaikka mennään menetelmäopintoihin tai sellaseen käytännön läheisempään, kun sulla on joku pohja.”	perusopinnoista pohja
”Mä luulen et ne jää vähän niin kun hiljaseks tiedoks mieleen.”	hiljainen tieto

TAULUKKO 4. Esimerkki sosiaalityön opiskelijoiden haastattelun aineiston ryhmitte-
lystä eli klusteroinnista.

PELKISTETTY ILMAUS	ALALUOKKA
ymmärrys yhteiskunnan rakenteista lainsäädännön oppiminen palvelurakenteen osaaminen	yhteiskuntarakenteiden oppiminen
halu erikoistua opintojen laaja-alaisuus teoriakeskeisyys vahva	laajat teoriaopinnot
kriittisyyden kehittyminen itsereflektion kehittyminen ei ikinä ole täysin valmis	kriittisyyden vahvistuminen
tilannesensitiivisyyden kehittyminen	tilannetaju
analyttisen ajattelun kehittyminen	analyttinen ajattelu
akateemisuuden korostuminen yhteiskuntapolitiikan juuret vahvat ensisijaisesti valtiotieteiden maistereita	valtiotiedeakeskeisyys
sosiaalitoimistokeskeisyyden korostuminen perussosiaalityön painotus	sosiaalitoimistotyön osaaminen
sosiaalityön arvostuksen lisääntyminen	oman työn arvostus

TAULUKKO 5. Esimerkki sosiaalityön opiskelijoiden haastattelun aineiston abstra-
hoinnista.

ALALUOKKA	YLÄLUOKKA	PÄÄLUOKKA
valmius perussosiaalityöhön laaja-alainen pohja, jolle rakentaa valmiuksia opetustehtäviin ja kehittämiseen työn saannin varmuus val- mistuessa	laaja-alainen pohja perus- sosiaalityöhön ja mahdolli- suus kehittämiseen	valmius sosiaalityöhön
	valmius opetustehtäviin ja alan kehittämiseen	
	työn saannin varmuus	

6.4 Opinnäytetyön toteutus

Saimme idean opinnäytetyöhömme Metropolia Ammattikorkeakoulussa järjestetyssä hankeinfossa syksyllä 2007. Siellä Heikki Waris –instituutin Sosiaaliohjauksen opetuksen ja tutkimuksen kehittämisareenan projektipäällikkö Maaria Numminen esitteli hankettaan. Otimme Maaria Nummisen yhteyttä ja sovimme ensimmäisen tapaamisen Heikki Waris –instituutin tiloihin. Tapaamisessa kävimme alustavasti läpi tutkimuksemme ideaa ja pohdimme muun muassa mahdollisuutta tehdä yhteistyötä yliopiston sosiaalityön pro gradu -työtä tekevän opiskelijan kanssa.

Teimme sosiaalityön opiskelijan Silva Linnahalme-Trianan kanssa kirjallisen aineiston vaihtosopimuksen 27.11.2007 Heikki Waris –instituutissa (Liite 2). Suunnittelimme tutkimusongelmien kautta syntyneet haastattelukysymykset yhdessä Linnahalme-Trianan kanssa ja helmi- ja maaliskuun aikana etsimme opiskelijat haastatteluihin. Keräsimme kahdella ryhmähaastattelulla keväällä 2008 sosionomiopintojen päätösvaiheessa olevien opiskelijoiden ajatuksia ja Linnahalme-Triana suoritti vastaavat ryhmähaastattelut yliopiston sosiaalityön opiskelijoille. Kaikki ryhmähaastattelut kestivät noin puolitoista tuntia ja ne äänitettiin nauhureilla. Silva Linnahalme-Trianan ohjaajana oli Helsingin Yliopiston käytäntötutkimuksen professori Erja Saurama.

Meidän osaltamme haastatteluaineiston litterointi valmistui huhtikuun 2008 alkupuolella ja Linnahalme-Triana saimme hänen aineistonsa ennen maaliskuun loppua. Neljä erillistä haastattelua olivat yhteensä pituudeltaan noin 100 sivua litteroitua tekstiä. Litteroinnilla tarkoitetaan, että tallennettu laadullinen aineisto kirjoitetaan puhtaaksi sanatarkasti (Hirsjärvi – Remes – Sajavaara 2007: 217). Aineiston vaihdon jälkeen emme enää analysointivaiheessa olleet yhteydessä yliopiston sosiaalityön opiskelijaan, jotta tutkimuksemme säilytti oman näköisen luonteensa. Analysoimme syksyn 2008 aikana aineistomme sisällönanalyysilla.

7 SOSIAALIALAN KORKEAKOULUOPISKELIJOIDEN NÄKEMYKSIÄ KOULUTUSTENSA ANTAMISTA VALMIUKSISTA TYÖELÄMÄÄN

7.1 Työkokemukset sosiaalialalta

Sosionomiopiskelijoilla on kolme harjoittelua opintojensa aikana, ensimmäinen on pituudeltaan viisi, toinen kahdeksan ja kolmas 16 viikkoa. Sosiaalityön opintoihin kuuluu viisi käytännön jaksoa. Ensimmäinen on vain jonkin toiminnan havainnointia, siitä eteenpäin ne ovat erimittaisia harjoitteluita; vaihdellen muutamasta viikosta muutamaan kuukauteen. Aineistomme mukaan sosiaalityön opiskelijoilla on nykyään jokaisella vähintään yksi harjoittelu käytäntötutkimuksen klinikalla Praksiksessa.

Sosionomiopiskelijoilla oli työkokemusta sosiaalialan töistä harjoittelujen kautta ja palkkatyöstä. Heillä oli kokemusta päiväkodista, nuorten avopalvelusta, koulusta, matalan kynnyksen toimipisteestä, sosiaaliohjaajan työstä sosiaalivirastossa,

asiakaspuistosta, vanhusten palvelutalosta, kehitysvammaisten ryhmäkodista – sekä päivätoiminnasta, kotipalvelun perhetyöstä, lastenhoidosta, perhetyöstä, neuvontatyöstä, iltapäiväkerhon ohjaamisesta sekä lastenkodista.

Sosiaalityön opiskelijoilla oli työkokemusta matalan kynnyksen toimipisteestä Ne-Råstå - missä monet olivat suorittaneet ensimmäisen käytännön harjoittelun - sosiaalitoimistosta aikuispuolelta, lastensuojelusta, työskentelystä yksityisessä sosiaalialan järjestössä, Heikki Waris- instituutista, lapsiin liittyvästä hankkeesta sekä lisäksi tutustumiskäyntejä koulukuraattorin luona sekä havainnoimassa sovittelutoimintaa.

7.2 Teoreettiset valmiudet

Aineiston mukaan sosionomiopiskelijoiden koulutus on antanut teoreettisia valmiuksia, joista on ollut hyötyä. Sosionomiopiskelijoista on vaikea erotella mitä ovat ne hyödylliset teoreettiset valmiudet, joita on saanut; ja toiset kokonaisuudet ovat niin pieniä, että niitä on sen takia vaikea hahmottaa. Haastatteluaineistosta tuli esille, että osa teoreettisista valmiuksista on jäänyt hiljaiseksi tiedoksi mieleen ja iskostunut takaraivoon. Sosionomiopiskelijoiden mielestä teoreettiset valmiudet ohjaavat työtä, avartavat, kasvattavat ymmärrystä, antavat tietynlaisen työotteen sekä luovat puitteita auttaa asiakkaita laajemmin ja muodostavat perustan oppimiselle työssä.

Aineistosta tulee esille, että sosiaalipedagogiikan on koettu olevan mukana koko koulutuksen ajan ja sitä pidetään sosionomikoulutuksen tärkeimpänä viitekehystenä:

Luulen, että sieltä sosiaalipedagogiikasta monet jutut.

Sosionomiopiskelijoiden haastattelujen perusteella sosiaalipedagogiikan on koettu valmistavan esimerkiksi dialogiseen kohtaamiseen ja se on myös koettu teorioista helpoiten hahmotettavaksi. Aineistosta ilmenee, että osa opiskelijoista piti teoriajaksot tarpeellisia. Aineiston mukaan käytännön kannalta teoriaa on kuitenkin pidetty hyödyllisenä. Toisaalta aineistosta nousi ilmi ajatus siitä, että teoria antaa valmiuksia ja ohjaa työtä, mutta itse työskentelyn aikana teoriaa ei niinkään mietitä.

Mä en hirveesti ajattele sitä teoriaa kun teen työtä. Enkä mä asiakasta tavatessani tai ennen sitä tapaamista ajattele, että mitä teoriaa mä käytän asiakastapaamisessa hyväkseni.

Aineistosta ilmeni, että osa sosionomiopiskelijoista kaipasi myös lisää teoriaa. Aineopinnoista toivottiin myös enemmän vapautta valita itseään kiinnostavia asioita.

Tähän sisältyy niin paljon kaikkea, että se just pirstaloituu niin pieniks palasiks, mikä on tietyllä tavalla aika välttämätöntä. Ehkä vois tai itse toivois enemmän sellasta vapautta valita.

Aineistosta selvisi, että teoreettiset valmiudet auttavat erityisesti arvojen ja asenteiden muodostamisessa. Toisaalta haastateltavat toivat esille, että monien asioiden lähtökohtana on ihmisluonto sinänsä.

Haastatellut sosiaalityön opiskelijat kokivat opiskelunsa olleen hyvin teoriakeskeistä ensimmäiset vuodet, minkä jälkeen alkoivat käytännön jaksot. Erityisesti valtiotiedeopinnot sekä ymmärrys yhteiskunnan rakenteista ja lainsäädännöstä ovat heidät vahvinta osaamisaluettaan. Haastatteluaineiston mukaan myös analyttinen ja kriittinen ajattelu sekä sosiaalityön arvostus kasvavat opintojen kuluessa. Aineiston perusteella Helsingin yliopistossa painottuu erityisesti sosiaalitoimistokeskeinen sosiaalityö.

Jos sä sanot vähänkään mitään ”käytännönläheinen” niin se on kuin punainen vaate opettajille, ne tulee silmille ”tää on akateeminen professio”. -
- Teorian ja käytännön ei pitäisi olla mitenkään toisiaan vastaan vaan, että ne pystyttäisiin limittämään.

Sosiaalityön opiskelijoiden opinnot ovat alusta teoriakeskeisempiä kuin sosionomiopiskelijoiden. Sosionomiopiskelijoiden opinnoissa teoria on usein yhdistetty käytäntöön. Lisäksi sosionomiopiskelijoilla ensimmäinen viiden viikon käytännönharjoittelu on ensimmäisenä vuonna, kun taas sosiaalityön opiskelijat opiskelevat useamman vuoden ennen käytännön jaksoja.

7.3 Tiedot, taidot ja käytännön valmiudet

Aineiston perusteella sosionomiopiskelijat pitivät vuorovaikutustaitoja erityisen tärkeinä:

Toisille vuorovaikutustaidot on ihan selvää pössinlihaa ennen kun ne menee harjoitteluun ja toiset tarvii harjoitusta vuorovaikutustaidoissa.

Haastateltavat sosionomiopiskelijat pitivät myös työpaikkakohtaisena, mitä tietoja ja taitoja käytännön työssä tarvitaan. Lisäksi haastateltavat kokivat, ettei mitään tietoja ja taitoja voida koulutuksessa opettaa aukottomasti.

Ei oikeesti voi rakentaa sellasta kurssia ammattikorkeakouluun tai yliopistoonkaan, missä käydään aukottomasti läpi tiedot ja taidot, joita tarvitaan, että on sosiaalialan ammattilainen. Kyl ne oppii siellä työpaikalla mitä siellä nyt sit tarvitaan. Nää kurssit täällä voi antaa jotain valmiuksia, mutta ei ne susta ammattilaista tee.

Lisäksi aineistosta ilmeni, että kursseilta on mahdollista saada käytännön valmiuksia. Haastateltavat sosionomiopiskelijat kertoivat esimerkiksi oppineensa useita erilaisia menetelmiä ja asioita lakipykälästä lähtien. Sosionomiopiskelijoiden haastattelussa ilmeni, että he pitivät tärkeinä taitoina oman persoonan käyttöä työssä sekä valmiutta lukea ihmistä.

Se oma persoona on se työväline ja sit se toisen persoonan se kohde tavallaan.

Sosionomiopiskelijoiden aineistossa myös itsenäinen työskentely, tiedonhaku, oma-aloitteisuus, vaikuttaminen sekä uskallus ilmaista omia mielipiteitä luettiin tärkeiksi taidoiksi.

Aineistossa koulutuksen antamat valmiudet, tiedot ja taidot kuvailtiin laajoiksi kokonaisuuksiksi. Aineiston mukaan laajakokonaisuus voi olla joko hyöty taikka haitta, koska se voi antaa paljon erilaisia valmiuksia, mutta toisaalta ei anna erityisvalmiuksia mihinkään tiettyyn, yksittäiseen asiaan. Tutkimusaineistosta ilmeni, että haastateltavat sosionomiopiskelijat olisivat toivoneet valinnan vapautta suuntautua ja erikoistua koulutuksen aikana.

Se vois olla rikkaus tai köyhyys yhtäläillä. Iso kokonaisuus antaa sulle joitakin eväitä vähän joka suuntaan, mutta ei oikein mihinkään tiettyyn.

Aineiston mukaan haastateltavat sosionomiopiskelijat pitivät antoisana ja opettavaisena sitä, että kursseilla kerrotaan käytännön kokemuksia, esimerkiksi kentältä työntekijä on tullut kertomaan työstään. Tutkimusaineistosta nousi esille, että haastateltavat

sosionomiopiskelijat kokivat saaneensa paljon harjoitteluista ja oppineensa harjoitteluista parhaiten käytännöntaitoja. Haastatteluaineiston mukaan huonommastakin harjoittelupaikasta voi saada paljon irti, koska itse pystyy vaikuttamaan siihen mitä asioita harjoittelussa oppii. Tutkimusaineistosta ilmeni, että harjoittelut antoivat paljon myös niille sosionomiopiskelijoille, jotka eivät olleet harjoitteluista kovin innostuneita. Harjoittelun lisäksi omalla ajalla hankitut kokemukset sosiaalialan töistä, ovat aineiston mukaan olleet hyödyllisiä.

Tutkimusaineistossa ilmeni, että harjoittelun ajankohtaa heti koulutuksen alussa pidettiin sekä hyvänä, että huonona asiana. Aineiston mukaan huonona asiana harjoittelua heti opiskelun alettua pidettiin, koska aikaa siellä ei pystynyt hyödyntämään kunnolla, antamaan osaamistaan sinne tai poimimaan sieltä hyödyllisiä asioita, jotka tukisivat oppimista. Harjoittelu opintojen alkuvaiheessa nähtiin aineiston mukaan hyvänä, koska harjoittelusta sai tietoa millaista sosiaalialan työ voi olla sekä vahvistusta sille, että on oikealla alalla. Haastatteluaineistosta nousi esille, että ensimmäistä harjoittelua pidettiin liian lyhyenä aikana sille, että sieltä olisi voinut paljon oppia. Toisaalta taas viimeisestä harjoittelusta haastateltavat kokivat, että kaikki mitä palkattomasta harjoittelusta on mahdollista saada irti, tapahtuu nopeamminkin kuin neljässä kuukaudessa.

Tutkimusaineistosta ilmeni, että suurin osa haastateltavista sosionomiopiskelijoista olisi toivonut enemmän harjoitteluita, että olisivat saaneet mahdollisuuden tutustua useampaan erilaiseen työhön ja saada kuvaa erilaisista työmahdollisuuksista. Kokemuksia erilaisista harjoittelupaikoista toivottiin myös siksi, että ilman käytännön kokemusta saattaa olla vaikeata saada tiettyjä töitä, vaikka niihin pätevyys olisikin olemassa. Toisaalta aineistosta nousi esille myös, että osa haastateltavista olisi valmis antamaan harjoitteluajasta aikaa teorian opiskeluun.

Ois tosiaan voinut vaikka päästä kokeilemaan päihdetyötä, mihin mulla sosionomikoulutuksella on varmaan pätevyys, mutta enhän mä tuu saamaan mitään töitä, jos mä en oo siellä ollut tai tiedä siitä yhtään mitään.

Aineiston mukaan harjoitteluista haastateltavat sosionomiopiskelijat olivat oppineet esimerkiksi asiakaspalvelua, tiedonhakua, oma-aloitteisuutta, tietoa yhteiskunnallisista rakenteista, työpaikan päivärytmistä, syistä ja seurauksista, köyhyydestä, julkisen- ja kolmannen sektorin eroista, toimeentulotuesta sekä oman työn suhteesta toisten töihin.

Ihan miten se päivä koostuu, miten toimitaan vaikeissa tilanteissa, jos esimerkiksi kyseessä on tosi haastava lapsi. Ja tällaisiin ei tietenkään voi saada koulunpenkiltä oppia.

Haastateltujen sosiaalityön opiskelijoiden mielestä käytännön harjoitteluiden parasta antia ovat kokeneempien työntekijöiden esimerkki sekä yleisten sosiaalityön toimintatapojen oppiminen. He jäivät kaipaamaan lisää asiakastyökokemuksia jo koulutuksen aikana, mutta olivat tyytyväisiä niihin kokemuksiin mitä oli ollut. Muutaman haastatellun mielestä sosiaalityön opiskelijoilla oli liikaa vastuuta harjoitteluissa.

Me ollaan ihan ihmeellisessä asemassa siinä, että me ei olla opiskelijoita eikä työntekijöitä, että me ollaan siinä (Praksiksessa) harjoittelemassa, mutta ei kuitenkaan. Eihän aidoilla ihmisillä voi ruveta harjoittelemaan, ainakaan jos sillä on isompia kriisejä.

Pitkien teoriaopintojen jälkeen käytännön jaksot olivat muutaman haastatellun mielestä sosiaalityön koulutuksessa parasta. Harjoitteluiden aikana itsensä ja omien toimintatapojen hyväksyminen vahvistui. Yhden opiskelijan mielestä kuilu käytännön maailmaan oli kuitenkin liian suuri monen vuoden teorian jälkeen ja hän olisi kaivannut siihen parempaa valmistautumista. Hän koki, että hänellä ei ollut riittävästi valmiuksia haastavien asiakkaiden kohtaamiseen.

Sosionomi- ja sosiaalityön opiskelijat jäivät molemmat kaipaamaan enemmän käytännön harjoitteluita. Muutamia eriäviä mielipiteitäkin esiintyi, varsinkin niillä, joilla oli jo ennestään työkokemusta sosiaalialalta. He kokivat pitkät palkattomat harjoittelut turhana ajankäyttönä ja olisivat mieluummin käyttäneet aikansa teorian opiskeluun. Sosionomiopiskelijat olisivat halunneet lisää kokemusta erilaisista työmahdollisuuksista ja sosiaalityön opiskelijat kaipasivat lisää asiakastyökokemusta.

7.4 Ammattitaito, ammatti-identiteetti ja asiantuntijuus

Sosionomiopiskelijoiden tutkimusaineistossa ammatillisuutta kuvattiin itseluottamuksena ja kykynä kohdata erilaisia ihmisiä, arvostuksena omaa työtä kohtaan; varmuutena tehdä työtä. Aineistossa ammatillisuus nähtiin myös asiana, joka koko ajan kasvaa ja kehittyy. Aineiston mukaan ammatillisuuteen kuuluu haastateltavien sosionomiopiskelijoiden mielestä tasapuolinen toiminta, inhimillisuus,

asiakkaan kunnioittaminen, tarvittavien tietojen ja taitojen omaaminen. Ammatillisuus nähtiin aineistossa myös asiana, jota ihmisellä joko on tai sitten ei, eikä se välttämättä liity lukeneisuuteen. Haastateltavat sosionomiopiskelijat toivat esille aineistossa, että ammattilaisen näkökulma on hyvä pitää mielessä erityisesti vaikeissa tilanteissa, että pysyy rauhallisena, vaikka asiakas olisi esimerkiksi loukannut työntekijää sanallisesti.

Osaa katsoa sillä tavalla ammatillisesta näkökulmasta ja vaikka sanoa, että mä ymmärrän, että sua harmittaa.

Epäammatillisena aineistossa pidettiin perheen arvostelua lasten tai työntekijöiden kuullen. Tärkeänä aineistossa nähtiin myös se, että muistaa työroolinsa ammattilaisena, vaikka tekisi läheisesti töitä asiakkaiden kanssa.

Aineistossa ammatti-identiteettiä kuvattiin siten, että oma työskentely muuttuu sosiaalialan ammattilaisen työtteeksi, koulutus luo pohjan ammatti-identiteetille. Aineiston mukaan ammatti-identiteettiin kuuluu myös se, että työtä tehdään omalla persoonalla. Ammatillisuuteen ja ammatti-identiteettiin ajateltiin kuuluvan se, että arvot, ajattelu ja asenteet ovat sellaisia, että pystyy tekemään sosiaalialan työtä inhimillisellä tavalla. Aineistosta ilmeni tunteiden hallinnan tärkeys asiakkaiden edessä, mutta myös toive siitä, että työyhteisöstä saisi tukea sekä mahdollisuuden tunteiden näyttämiseen. Tähän liittyen aineistossa tuli esille myös työnohjauksen tärkeys. Esille otettiin myös miten haasteellista on jättää työasiat pelkästään töihin.

Aineistosta ilmeni, että asiantuntijuutta pidetään jonkun asian tai aiheen erityisosaamisena sekä lukeneisuutena. Aineistossa asiantuntijuus nähtiin valmiutena uusiutua sekä päivittää tietojaan, aktiivisuutena sekä omien tietojen välittämisenä toisille. Aineiston mukaan asiantuntijuus voi kasvaa vain pitkän kokemuksen myötä, pelkkä koulutus ei riitä. Haastateltavat sosionomiopiskelijat toivat esille myös, että uudessa paikassa aloittaessa ei voi olla heti asiantuntija.

Aineiston mukaan haastateltavista sosionomiopiskelijoista ammatillisuutta ja asiantuntijuutta on vaikea erotella, vaikka ne ovatkin eri asioita. Tutkimusaineistosta ilmeni, että ammatillisuus ja ammatti-identiteetti voidaan nähdä subjektiivisena kokemuksena. Haastateltavat sosionomiopiskelijat toivat esille, että ammatillisuus ja asiantuntijuus on saavutettavissa työelämästä sekä koulutuksesta yhdistettynä. Aineiston mukaan ammatillisuutta sekä ammatti-identiteettiä voi lähteä kasvattamaan jo

opiskeluaikana. Hyvään asiantuntijaan tai ammattilaiseen haastateltavat sosionomiopiskelijat yhdistäisivät aineiston mukaan kokemuksen, epäkyynisyyden, jatkuvan omien arvojen pohdinnan, toisten kunnioituksen, aktiivisuuden, sitkeyden, innovatiivisuuden, oikean asenteen, kyvyn kommunikoida asiakkaiden sekä työkavereiden kanssa, uuden tiedon etsimisen, avarakatseisuuden, tunteiden hallitsemisen, halun kehittää ja kouluttaa itseään.

Ettei oo sellanen asenne, näin on tehty aina ja tullaan aina tekemään.

Sosiaalityön opiskelijoiden mielestä ammatillisuus on ennen kaikkea kykyä kohdata ihminen ihmisenä ja arvostaa häntä. Ammattilaisella on myös itsetuntemus hallussa ja halua oppia ja kehittyä jatkuvasti. Sosiaalityöntekijän ammatti-identiteetin omaksuminen koettiin erityisen tärkeäksi sosiaalityön vähäisen yhteiskunnallisen arvostuksen takia.

Sosiaalityö on erityinen ala, tätä ei lähdetä opiskelemaan vain sen takia, että on jotain kiva opiskella. Ettei siellä on jokin ajatus taustalla, että haluaa toimia sosiaalityössä sosiaalityöntekijänä.

Aineiston mukaan sosiaalityön asiantuntijuus koostuu monista osasista ja kehitty vuosien kokemuksen myötä. Vastavalmistunutta sosiaalityöntekijää ei voi haastateltujen mielestä kutsua asiantuntijaksi; kokemus luo ammattitaitoa.

Sosionomi- ja sosiaalityön opiskelijoiden haastatteluissa asiantuntijuutta ja ammatillisuutta kuvattiin melko yhteneväisesti. Sosiaalityön opiskelijoilla ammatillisuuteen ja ammattitaitoon liitettiin lisäksi sosiaalityön professio ja ylpeys siitä. Sosionomi- ja sosiaalityön opiskelijat korostivat molemmat sitä, että kokemuksen myötä syntyy asiantuntijuus sekä ammattitaito. Molemmat olivat myös sitä mieltä, että vastavalmistunut ei voi olla asiantuntija.

7.5 Tutkimus- ja työmenetelmät

Sosionomiopiskelijoiden aineistosta nousi esille, että työmenetelmäopinnoista on saatu korvaamatonta hyötyä työelämään. Haastateltavien mukaan työmenetelmäopinnot ovat tuoneet käytännön asioita, joita voi hyödyntää työssä. Haastateltavat sosionomiopiskelijat kokivat menetelmäopinnot hyödyllisinä ja tärkeinä, mutta toisaalta aiheisiin liittyvinä ”pintaraapaisuina”. Haastateltavat kokivat, että menetelmäopinnoissa

on hyvä tarjonta, monet olisivat halunneet valita niitä enemmän. Aineistosta nousi myös ehdotus, jossa kaikki menetelmäopinnot olisivat perusopinnoissa.

Jos mä mietin, että mikä musta tulee isona, vaikka että musta tulis perhetyöntekijä, niin toisko ne viis pinnaa (opintopisteet) mulle valmiudet siihen niin sitä sopii kysyä.

Työmenetelmistä hyviä kokemuksia haastateltavilla oli esimerkiksi ryhmän vetämisestä, opintokäynneistä ja kurssien liikuntaosuuksista. Aineistosta ilmeni, että menetelmäopinnot koettiin oppimistehtäväpainotteisiksi. Aineistossa haastateltavat sosionomiopiskelijat toivat esille, että työmenetelmät ovat tuttuja opinnoista, mutta myös päiväkotiharjoitteluista oli saatu varhaiskasvatuksen menetelmiä. Sosionomiopiskelijat kertoivat käyttäneen ainakin sosiaalipedagogisia, varhaiskasvatus-, sekä liikunta- ja taidekasvatusmenetelmiä työelämässä.

Ehdottoman tärkeinä haastateltavat sosionomiopiskelijat pitivät tutkimus- ja työmenetelmien hallintaa asiakastyön kannalta. Tutkimusmenetelmien koettiin antavan valmiuksia analyttiseen otteeseen sekä työn kehittämiseen, sekä niin sanottuun hereillä olemiseen. Aineistosta ilmeni, että työnkehittämisen koettiin olevan olennainen osa työtä. Tutkimusmenetelmistä koettiin olevan hyötyä, jos työllistyy projekteihin. Erityisen tärkeänä pidettiin tutkimusmenetelmiin liittyen yleisesti tieteellisen kirjoittamisen taitoa. Oppimistehtävissä on koettu saatavan harjoitusta kirjoitustaitoon ja tiedon hakuun, lisäksi opinnäytetyön tekemisen koettiin tuovan kokemusta. Toisaalta aineistosta nousi esille myös, että sosionomin perustyö ei hirveästi vaadi tutkimustietoa tai tutkimuksellista työtettä.

Sosiaalityön opiskelijoista kaikki korostivat, että yliopistolla painottuvat tutkimusmenetelmät. Aineistossa ei ollut niistä sen enempää materiaalia, nähdäksemme ne ovat sosiaalityön opiskelijoille niin itsestään selviä, ettei niistä ollut puhetta sen enempää haastatteluissa. Työmenetelmiä sosiaalityön opiskelijat saavat lähinnä harjoitteluista, joissa on opeteltu tilannearviointimalleja sekä erilaisia lastensuojelun työmenetelmiä. Muutama haastateltu otti esiin vuorovaikutustaitojen harjoittelun puutteen. Jotkut opiskelijat olisivat kaivanneet koulutukseen lisää asiakastyön harjoittelua ja harjoitteluihin lisää omia asiakkaita. Joku ehdotti opintoihin vuorovaikutus-kurssia, jossa olisi harjoiteltu pareittain asiakastyötä.

Sosionomiopiskelijoilla on sosiaalityön opiskelijoita enemmän kokemusta koulutuksen sekä käytännön kautta työmenetelmistä. Sosiaalityön opiskelijoilla tutkimusmenetelmäosaaminen on vahvaa, jota taas sosionomin koulutuksessa on vähemmän. Sosiaalityön koulutuksen akateemisuus tuo sille tutkimuksellisemman otteen kuin ammattikorkeakoulujen pyrkimys käytännönläheisyyteen sekä työelämälähtöisyyteen. Näiltä osin molemmat koulutukset näyttävätkin täyttävän paikkansa sosiaalialan korkeakoulujärjestelmässä.

7.6 Valmiudet työelämään

Haastateltavien sosionomiopiskelijoiden mielestä koulutus antaa monenlaisia valmiuksia työelämään sekä tietynlaisen tietopohjan, ilmeni aineistosta.

Kyl mä ainakin koen, että mun on helpompi tehdä töitä sen jälkeen kun mä oon tän koulun käynyt kuin ennen sitä.

Valmiudet, joita ammattikorkeakoulusta lastentarhanopettajaksi valmistuneilla on, ovat haastateltavien sosionomiopiskelijoiden mielestä aineiston mukaan hyvin erilaiset, kun valmiudet joita yliopistosta lastentarhanopettajaksi valmistuneilla on halusaan. Toisaalta aineiston mukaan haastateltavat sosionomiopiskelijat kiinnittivät huomion siihen, jos ainoa valmius on nähdä päiväkodissa perheen kokonaistilanne, niin se ei ole riittävä valmius työskentelyyn päiväkotimaailmassa. Aineistosta ilmeni, että haastateltavat sosionomiopiskelijat kaipasit lisää käytännön taitojen oppimista, psykologiaa lasten kehittymisestä ja eri ikävaiheista varsinkin niille, jotka hankkivat lastentarhanopettajan pätevyyden.

Tutkimusaineistosta ilmeni, että haastateltavista sosionomiopiskelijoista enemmistö lähtee työelämään positiivisella mielellä ja oletuksella, että töitä sosionomeille tulee riittämään. Osa haastatelluista näki harjoittelusta suoran jatkumon työelämään. Aineistosta tuli esille myös se, että osa sosionomiopiskelijoista suunnitteli opintojen jatkamista tai muuten koki ettei ole kiire oman alan töihin. Esille aineistosta nousi myös huoli siitä, että onko osaamista riittävästi työelämän tarpeisiin, mutta esille tuli myös, että on paljon valmiuksia ja tietoja, jotka ovat alitajunnassa, ja joita ei itse tiedosteta. Lisäksi aineiston mukaan työ itsessään opettaa. Haastateltavien mukaan oma pohjatietämys ja asenne auttavat työelämään mentäessä.

Haastateltavien mukaan sosionomin koulutus ei tuo lopullista pätevyyttä, mutta antaa monipuolisia valmiuksia toimia eri työtehtävissä ja työkentillä ja erilaisten ihmisten kanssa. Aineistosta ilmeni, että vuorovaikutus- ja kommunikaatiotaidot ovat koulutuksen tärkein asia muutaman haastatellun mukaan.

Sosionomin työnkuvaan, osaamiseen sekä työtehtävien rajaamiseen toivottiin selvennystä.

Semmosta varmuutta siihen, ettei me tehdä niitä sosiaalityöntekijän hommia ja lähihoitajan meidän hommia. Säästökysmyksiähän nää on.

Lisää valmiuksia aineiston mukaan olisi toivottu työssä kehittymiseen, oman ammatti-identiteetin pohtimiseen, työssä jaksamiseen, ongelmien kohtaamiseen työssä, henkilöstön suhteisiin ja rooleihin. Lisäksi valmiuksia olisi kaivattu lisää oman kestävyuden ja selviytymiskeinojen pohtimiseen sekä vaikeisiin tilanteisiin ja miten niissä voidaan toimia.

Aineiston perusteella sosiaalityön opiskelijat kokivat suurimmaksi vahvuudekseen työelämään siirryttäessä valmiuden perussosiaalityöhön. Sosiaalityön opinnot luovat laaja-alaisen pohjan, jolle rakentaa omaa osaamistaan tulevaisuudessa. Haastateltujen mukaan opintojen kokonaisuus ratkaisee eli sivuaineiden valinnoilla on vaikutusta siihen millaiset valmiudet opiskelijalla on käytössään valmistuessaan. Yksi haastateltu sosiaalityön opiskelija koki, että koulutus antaa valmiuksia myös opetus- ja kehittämistehtäviin.

Koska pätevistä sosiaalityöntekijöistä on jatkuva pula, aineistossa korostui opiskelijoiden työsaannin varmuus valmistuessa sosiaalityöntekijäksi. Sen koettiin tuovan turvaa tulevaisuudessa. Moni kuitenkin koki, että työtä on tarjolla nimenomaan julkisella sektorilla. Aineistosta kävi ilmi, että monelle kunnallinen sosiaalityöntekijän työ on tulevaisuussuunnitelmissa ikään kuin väliaikainen ratkaisu ja tavoitteet ovat siirtymisessä yksityiselle puolelle tai järjestöihin.

Molemmilla opiskelijaryhmillä oli positiiviset odotukset tulevaisuuden työn saannista. Sosiaalialan kaikilla osa-alueilla tulee riittämään työtä tulevaisuudessa. Sosiaalityön opiskelijat korostivat, että heitä valmistuu liian vähän tällä hetkellä päteviksi sosiaalityöntekijöiksi, ja siksi määräaikaisiin työsuhteisiin palkataan usein sosionomeja. Sosiaalityön opiskelijat kokivat suurimmaksi valmiudekseen perussosiaalityön. Sosionomiopiskelijat kokivat, että heillä on valmiuksia monille eri sosiaalialan kentille.

7.7 Etiikka ja arvot

Aineistosta nousi esille, että haastateltaville sosionomiopiskelijoille erityisen tärkeitä arvoja ovat asiakaslähtöisyys, oikeudenmukaisuus, asiakkaan itsemääräämisoikeuden turvaaminen, luotettavuus, asiakkaan kunnioittaminen, inhimillisuus, suvaitsevaisuus, avoimuus, tasavertaisuus, ihmisarvot sekä oikeus omaan elämään ja mielipiteen ilmaisuun.

Mun täytyy tuoda myös niitä surun ja epäonnistumisen tunteita mukaan, että mä en aina voi vaan nauraa ja olla iloinen, koska se antaa vääristynyttä kuvaa maailmasta.

Aineiston mukaan eettinen reflektio on tärkeää, ja työssä tulee usein mietittyä tekeekö oikein vai olisiko pitänyt tehdä toisin. Aineistosta ilmeni myös toive, ettei arvojen ja eettisyyden miettiminen koskaan loppuisi. Aineiston mukaan arvoja joutuu pohtimaan koko ajan työssä. Sosiaalipedagogiikan ja eettisten arvojen koettiin vaikuttavan aina taustalla ja ohjaavan käytännön työtä. Aineistosta nousi esille myös, että arvokeskusteluja kaivattiin työpaikoille sekä työpaikan arvojen näkyväksi tekemistä. Haastateltavat sosionomiopiskelijat toivoivat myös avoimuutta työyhteisöihin. Aineiston mukaan haasteita työyhteisöön tuovat arvomaailmojen yhteentörmäykset.

Sosiaalityön opiskelijat mainitsivat sosiaalialan tärkeimmiksi arvoiksi ihmisarvon kunnioituksen, asiakaslähtöisyyden sekä vastuun ja vallan muistamisen.

Ihmisen kunnioittaminen ihmisenä... Sä et voi tehdä mitään, jos sä et sitä hahmota. Tai voit, mutta sä et tee sosiaalityötä! Sä teet jotain muuta.

Sosiaalityöntekijöillä on suuri päätösvalta asiakkaiden asioista ja aineiston perusteella eettisesti hyväksyttävään työhön kuuluu vallan oikeanlainen käyttö. Sosiaalityön koko prosessin tulee olla läpinäkyvää ja perusteellinen dokumentointi sekä tiedottaminen on syytä muistaa. Hyvään sosiaalityöhön kuuluu haastateltujen mukaan myös muidenkin ammattieettisten normien ymmärtäminen.

Sosiaalialan korkeakoulutetuille samanlaiset arvot ovat aineiston mukaan tärkeitä: kuten asiakaslähtöisyys ja ihmisarvon kunnioittaminen. Molemmat opiskelijaryhmät joutuvat

reflektoimaan omaa työskentelyään ja pohtimaan omia arvojaan kaikessa tekemässään työssä.

7.8 Kehittämisen- ja ratkaisuehdotuksia koulutukseen

Sosionomiopiskelijoiden aineistosta ilmeni, että vapaasti valittavien opintopisteiden määrää pidettiin rajallisena ja toivottiin, että niitä olisi mahdollista ottaa enemmänkin kuin 15 opintopistettä. Lisäksi opintojen aikataulutukseen toivottiin aineistossa muutosta. Muutaman haastateltavan sosionomiopiskelijan mielestä olisi parempi, jos sosionomikoulutus kestäisi neljä vuotta ja perusopintoja koulutuksessa lyhennettäisiin ja ammattiopintoja lisättäisiin. Yleisesti aineistossa toivottiin lisää valinnan vapautta kurssien sekä oppimistehtävien suhteen ja vaihtoehtoisia tapoja suorittaa kurssi.

Pystyis ite enempi valitse. On jo paljon sellasta millä sä et tuu koskaan tekee yhtään mitään, kun sä tiedät, että mikä sua ei ainakaan yhtään kiinnosta.

Aineiston mukaan kaivattiin koulutukseen sellaisia välineitä mitä käyttää kuten lauluja, leikkejä, oppia lapsen kiinnipidosta, lisää liikuntakasvatusta sekä viriketoiminnan järjestämistä. Aineistossa tuli ilmi myös tarve osata kriisityön taitoja. Lisäksi opiskelijat toivoivat aineistossa lisää opintokäyntejä. Sosionomiopiskelijoiden mielestä tunneille olisi hyvä runko esimerkiksi ensin teoriaosuus ja lopputunti käytännönharjoitteita.

Aineistosta ilmeni, että koulutukselta on kaivattu sosionomin työnkuvan selkeyttämistä, valmiuksia työssä kehittymiseen, oman identiteetin pohtimiseen, työssä jaksamiseen, työrooleihin, ongelmien kohtaamiseen sekä henkilöstön suhteisiin. Aineiston mukaan toivottiin systemaattisempaa ja selkeämpää linjaa koulutukseen. Opettajilta aineistossa toivottiin dialogista kanssakäymistä opiskelijoiden kanssa.

Jos meille opetetaan dialogisuuden perusteita niin, kyllä mä odottaisin, että meitä sitten kohdellaan dialogisesti.

Sosiaalityön opiskelijoilta ei kysytty ryhmähaastatteluissa suoraa kysymystä koulutuksen kehittämisestä, mutta aineistosta tuli kuitenkin joitakin ratkaisuehdotuksia ja toiveita esiin. Ennen kaikkea haastatellut olivat yhtä mieltä siitä, että sosiaalityön opiskelupaikkoja on lisättävä pätevien sosiaalityöntekijöiden saamiseksi eläkkeelle siirtymisen ollessa suurta. Käytännön harjoitteluita haluttiin myös kehittää: niihin haluttiin lisää

asiakastyötä. Aineistosta tuli esiin tyytyväisyys siitä, että vuoden 2005 sosiaalityön tutkintouudistuksen myötä käytännön harjoitteluita oli jo paljon kehitetty ja lisätty.

Meidän täytyy muistaa, että sosiaalityö on tullut pääaineeksi Helsingin yliopistossa vasta vuonna 2001, että sehän on hirveän tuore asia vielä. Kaikki muutokset vie aikaa yhteiskunnassa vähintään kymmenen vuotta.

Sosiaalialan työn kehittämässä sosiaalityön opiskelijat painottivat sosiaalityöntekijöiden ja sosiaaliohjaajien työnjaon selkiyttämistä ja näiden ammattikuntien vastakkainasettelun lopettamista. Koko sosiaalialalta toivottiin myös vahvempaa yhteiskunnallista vaikuttamista sekä ammattiliiton (Talentia) vahvistamista. Eläkkeelle jääviltä muutama haastateltu kaipasi hiljaisen tiedon jakamista uusille työntekijöille.

Tavallaan sosiaalityö on niin sidoksissa niihin ihmisiin ja siihen yhteiskuntaan, niin sen on pakkokin muuttua koko ajan. Jossei se elä niin se lakkaa vastaamasta siihen tarpeeseen.

Se on jotenkin niin älytön ajatus, että mä olen nyt ylikoulutettu siihen (sosiaaliohjaajaksi), etten mä enää koskaan voi mennä ohjaajaksi.... Tai mun täytyy hakea ammattikorkeakouluun että voin tehdä sitten sitä.

Sosionomiopiskelijat toivoivat koulutuksen aikataulukseen muutosta sekä enemmän valinnan vapautta. Sosiaalityön opiskelijoilta kehittämistoiveita oli eniten harjoittelujen kehittämiseen ja lisäämiseen liittyen.

7.9 Mahdollinen yhteistyö yliopiston ja ammattikorkeakoulun välillä

Aineiston mukaan yhteistyö yliopiston ja ammattikorkeakoulun välillä olisi haastateltavista sosionomiopiskelijoista tärkeää ja hyödyllistä.

Yhteistyötä pitäis tehdä, koska just tää sosiaaliohjaaja tai sosionomi- ja sosiaalityöntekijäkeskustelu on niin esimerkki siitä, että ei oo sitä yhteistyötä tehty.

Aineiston mukaan sosionomiopiskelijat kokisivat tärkeäksi, että yhteistyö aloitettaisiin jo opiskelujen alkuvaiheessa, eikä vasta työkentällä, jossa yhteistyötä tehdään tiiviisti.

Et se yhteistyö ei tulis enää siinä ihan loppuvaiheessa, jossa jo muodostuu ne käsitykset, että me yhteiskuntatieteiden opiskelijat olemme vähän parempia, kuin te sosionomiopiskelijat. Vaan siinä alkuvaiheessa, kun

vielä asenteisiin voidaan vaikuttaa paremmin, kun loppuvaiheessa tai puhumattakaan työelämästä.

Sosionomiopiskelijat ehdottivat aineistossa yhteistyöksi esimerkiksi mahdollisuutta ottaa sosiaalityön opintoja yliopistossa ja sosiaalityön opiskelijat voisivat ottaa menetelmäopintoja ammattikorkeakoulun puolella. Sosionomiopiskelijat kaipaisivat lisää tietoa sosiaalityön opinnoista ja mahdollisia tutustumiskäyntejä puolin ja toisin.

Sit ei ois sellasta vastakkain asettelua niin paljon. Kyl mä ymmärrän, et sen minkä takia meil on erityökentät ja palkat ja näin. En oo siitä erimielistä.

Sosiaalityön opiskelijoilta ei kysytty ryhmähaastatteluissa kysymystä ammattikorkeakoulun ja yliopiston välisestä yhteistyöstä, mutta sosiaalityöntekijöiden ja sosiaalihojajien välistä yhteistyötä kentällä haluttiin kehittää.

Jotenkin tää asetelma – tää vastakkain asetelma – on estänyt sen, että sitä yhteistyötä olis voinut kehittää paljon enemmän.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimusongelmamme oli kolmiosainen: 1. Miten ammattikorkeakoulun ja yliopiston sosiaalialan opiskelussa näkyy teorian ja käytännön vuoropuhelu? 2. Millaisen sosiaalialan asiantuntijuuden ammattikorkeakoulun sosionomikoulutus ja yliopiston sosiaalityön koulutus tuottavat? 3. Millaisia menetelmiä ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijalla ja yliopiston sosiaalityön opiskelijalla on käytössään valmistuttuaan? Saimme vastaukset tutkimuskysymyksiimme aineistostamme, joten oppinnäyteprosessimme oli siltä osin onnistunut. Analyysivaiheessa huomasimme, että tutkimusongelmamme kaikki kohdat nivoutuivat yhteen, ja vastaukset niihin olivat osittain päällekkäisiä.

Teorian ja käytännön vuoropuhelu näkyy molemmissa sosiaalialan korkeakoulututkinnoissa. Sosionomien koulutus painottuu enemmän käytännön osaamiseen eli harjoitteluihin sekä työmenetelmäosaamiseen. Sosiaalityön opiskelijoilla tutkimusmenetelmäosaaminen on vahvempaa. Sosiaalityön opiskelijoilla koulutus on teoriapainotteista ensimmäiset vuodet ja käytännön harjoittelut ovat vuorossa vasta viimeisinä opiskeluvuosina. Suomen korkeakoulujärjestelmän duaalimallia voidaan

sosiaalialan osaltakin pitää aineistomme perusteella järkevänä ratkaisuna; tarvitaan sekä teorian että käytännön ammattilaisia.

Sosionomien koulutus tuottaa käytännön ja työmenetelmien osaajia. Sosionomiopiskelijoilla on valmius asiakkaan kohtaamiseen sekä vuorovaikutustaitoja. He pystyvät myös hyödyntämään työmenetelmäosaamistaan työelämässä. Esimerkiksi päiväkotimaailmaan soveltaen aineistosta nousi esiin sosionomikoulutuksen painotus sosiaaliseen puoleen ja sen näkökulmiin, joita sosionomiopiskelijoiden mielestä ei välttämättä yliopistosta lastentarhanopettajaksi valmistuneilla ei ole. Lisäksi hyvänä puolena nähtiin, että sosionomi voisi kohdistaa huomiota enemmän perheisiin ja nähdä lapsen lisäksi myös perheen kokonaistilanteen.

Aineiston perusteella sosiaalityön koulutus tuottaa asiantuntijoita tutkimukseen ja kehittämiseen. Sosiaalityön koulutuksen akateemisuudesta johtuen tutkimusmenetelmäpainottuminen on erittäin vahvaa. Sosiaalityön opiskelijoilla on valmistuessaan kykyä analyttiseen ja kriittiseen työtoteeseen sekä tietoa yhteiskunnan palvelurakenteista. Heillä on myös vahva sosiaalialan lainsäädännöllinen osaaminen. Aineiston perusteella sosiaalityön opiskelijoilla on valmistuessaan hyvät lähtökohdat sosiaalitoimistokeskeiseen perussosiaalityöhön, muihin sosiaalityön muotoihin kaivattiin lisää valmiuksia. Esimerkiksi yksityisissä sosiaalialan järjestöissä oli ollut käytännönjaksolla vain yksi haastateltu opiskelija.

Kummassakaan sosionomien ryhmähaastattelussa ei tullut ilmi, että sosionomit olisivat pitäneet asiakkaan kohtaamista pelottavana asiana, kun taas sosiaalityön opiskelijoista muutama koki. Molemmat osapuolet haastateltavista pitivät tärkeänä kirjoitustaitoa työssä, koska dokumentointitaito on olennainen osa sosiaalialan työntekijän työnkuvaa. Sosionomiopiskelijat toivat aineistossa esille myös tärkeän aiheen työssä jaksamisen sosiaalialalla. Sosiaalialan työ on henkisesti kuormittavaa ja välttämättä aina työyhteisöstäkään ei saa tarvittavaa tukea. Lisäksi sosiaalialan on jatkuvasti median silmätikkuna.

Aineistomme perusteella yhdistäviä tekijöitä sosiaalialan korkeakoulutetuilla ovat yhteiset arvot ja historia. Kaikissa sosiaalialan ammateissa toiminta rakentuu tiedolle ihmisestä, ihmisen toiminnasta ja sosiaalisista verkostoista sekä tiedolle yhteiskunnasta ja sen ehdoista. Eri ammateissa tietämyksen painopiste vaihtelee ja osaamisen luonne on

erilaista. Siksi eri ammattien erilaisten osaamisten yhdistäminen rikastaa sosiaalialan mahdollisuuksia toteuttaa tehtävänsä ihmisten hyvinvoinnin edistämiseksi. Moniammatillisuus on välttämätöntä, jotta asiakkaita voidaan todella auttaa. (Aho 1999: 329, 332.)

9 LUOTETTAVUUS

Opinnäytetyössä pohdittavia eettisiä kysymyksiä ovat muun muassa anonymiteetti, luotettavuus, objektiivisuus sekä videoiden ja nauhojen asianmukainen hävitys (Eskola-Suoranta 2005: 52). Ensimmäinen eettinen kysymys oli haastateltavien objektiivinen valinta. Mietimme sitä, voisimmeko haastatella tuntemiamme opiskelijoita, vai pitäisikö meidän valita tuntemattomampia. Laadullisen tutkimuksen onnistumiselle on kuitenkin tärkeää, että haastateltavat tietävät tutkittavasta asiasta tarpeeksi ja ennen kaikkea osallistuvat tutkimukseen vapaaehtoisesti. Kokosimme siis haastateltavamme niistä opiskelijoista, joilta oletimme saavamme aineistoa riittävästi ja, jotka halusivat osallistua haastatteluihimme.

Pohdimme haastatteluun valittujen henkilöiden anonymiteetin säilyttämistä sekä ennen haastatteluja että prosessin aikana. Opiskelijat tuntevat toisensa sen verran hyvin, että saattavat tunnistaa haastateltavat, jos emme olisi paneutuneet yksityisyyden suojaamiseen analysoinnin ja raportoinnin aikana. Kerroimme haastateltaville mihin tutkimukseen he osallistuivat, ja että käytimme nauhuria. Emme tarvinneet tutkimuslupaa, vaan aineistosta tehtiin kirjallinen aineiston vaihtosopimus.

Laadullisen tutkimuksen luotettavuuden kriteereitä on vaikeampi määritellä kuin määrällisessä tutkimuksessa. Tärkeimpiä asioita siinä ovat muun muassa tutkijan avoimuus koko prosessin aikana sekä tekemiensä menetelmien ja päätelmien perustelut. Aineiston tulee olla myös riittävän kattava ja monipuolinen, mutta silti hyvin rajattu. Lukija arvioi työn lopullisen luotettavuuden. Triangulaation avulla voidaan myös lisätä tutkitun asian luotettavuutta. (Sarajarvi - Tuomi 2003: 135, 138-140.) Triangulaatio tarkoittaa, että samassa tutkimuksessa käytetään erilaisia menetelmiä, teorioita ja/tai aineistoja. Triangulaatiota käyttämällä voidaan saada kattavampi kuva tutkimuskohteesta kuin yksittäisellä menetelmällä. Kun käytetään useampaa menetelmää luotettavuus paranee. (Eskola – Suoranta 2005: 68.)

Opetusministeriön asettama asiantuntijaelin Tutkimuseettinen neuvottelukunta on laatinut kuvauksen hyvästä tieteellisestä käytännöstä. Tutkimuksen eettisen hyväksyttävyyden sekä luotettavuuden edellytys on, että tutkimus on suoritettu hyvän tieteellisen käytännön edellyttämällä tavalla. Hyvään tieteelliseen käytäntöön kuuluu, että tutkijat noudattavat rehellisyyttä ja tarkkuutta tutkimustyössä, soveltavat eettisiä tiedonhankinta-, ja tutkimusmenetelmiä sekä suunnittelevat ja raportoivat tutkimuksen yksityiskohtaisesti ja tieteellisten vaatimusten edellyttämällä tavalla. (Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausten käsitteleminen 2002: 3.)

Analysointivaiheessa meidän piti koko ajan tiedostaa omat ennakkoajatuksemme ja mielipiteemme tutkimusongelmista. Pyrimme käsittelemään aineistoa niin, etteivät omat ennakkoluulomme vaikuttaisi tutkimustuloksiin. Tavallaan oli helpompi pysyä puolueettomana sosiaalityön haastatteluaineistoja analysoidessamme, koska meillä ei ollut henkilökohtaista kokemusta sosiaalityön koulutuksesta.

Ehkä koko opinnäyteprosessin suurimpana eettisenä ongelmana oli kysymys siitä, voiko ammattikorkeakoulun ja yliopiston tuottamaa pätevyyttä yleensäkin verrata keskenään. Varsinkin aloittelevan tutkijan voi olla hankala pysyä täysin puolueettomana. Päädyimme siihen ratkaisuun, että varsinaista vertailua emme pysty tekemään, mutta pystymme tuomaan esiin molempien koulutusten sisältöjä ja sitä kautta mahdollisesti löytämään niiden yhtäläisyyksiä ja eroja.

Pohdintaa herätti myös työn suunnitteluvaiheessa kysymys siitä että, entä jos aineistosta nousee esille vain kritiikkiä omaa koulutusta kohtaan tai toisen ammattikunnan työn liiallista arvostelua, että voimmeko niissäkin tapauksissa raportoida koko aineistomme? Kysymyksenä oli myös, että mitä voi kirjoittaa loukkaamatta ketään. Onneksi aineistomme ei sisältänyt pelkkää kritiikkiä ja sosiaaliohjaajien tai sosiaalityöntekijöiden arvostelua. Lähinnä vielä opiskeluvaiheessa olevilla tuntui ennemminkin olevan halua selvittää olemassa olevia ristiriitoja ja auttaa kehittämään sosiaalialan korkeakoulutusta tulevia opiskelijoita ajatellen.

10 POHDINTA

Opinnäytetyöprosessi oli pitkä ja paikoin haastava. Koimme analyysin teon haastavimmaksi osaksi työtämme. Oman hankaluutensa siihen toi kahden erilaisen aineiston yhdistäminen, haastava aihe, ajankäyttö, ohjaajan vaihtuminen sekä Stadian vaihtuminen Metropoliksi. Pohdimme myös, että sosionomin kompetensseja ei ole koulutuksen aikana esitelty muuten kuin saapuneena sähköpostina, niitä ei ainakaan erityisesti ole korostettu. Olemme molemmat olleet joko harjoittelussa tai työssä työyhteisössä, jossa työskentelee sekä sosiaaliohjaajia että sosiaalityöntekijöitä. Pohdimme ennen analyysia, että se voisi vaikuttaa esitettyihin tuloksiin. Pidimme kuitenkin kiinni analyysin aineistolähtöisyydestä, emmekä antaneet omien mielipiteidemme vaikuttaa siihen.

Oma oppiminen opinnäytetyötä tehdessä kehittyi, varsinkin analyysivaiheessa. Tutkimustaidot kehittyivät, mikä tapahtui osittain myös kantapään kautta. Opinnäytetyötä tehdessä oppi myös parityöstä, joka toimi vahvuutena työskentelyn eri vaiheissa. Työskennellessä parin kanssa toiselta oppii uusia asioita ja toisen kanssa pystyy jakamaan tietoa ja erilaisia tunteita. Yhdessä työskennellessä toiselta saa tukea ja yhdessä voidaan reflektoida. Lisäksi toinen parista voi kannustaa ja motivoida toista sekä jaksaa jatkaa työtä silloin kun itse ei meinaa jaksaa.

Sosionomiopiskelijat toivoivat yhteistyötä yliopiston sosiaalityön opiskelijoiden kanssa jo opiskeluaikana. Harmillista oli, ettei kysymystä mahdollisesta yhteistyöstä oltu esitetty sosiaalityön opiskelijoille, joten emme saaneet heidän näkemyksiään ja ehdotuksiaan työhömme. Aineistosta kävi myös ilmi, että molemmat osapuolet tiesivät vähän toistensa opinnoista ja mitä ne sisältävät. Kuulopuheet ja yhteistyön puute näkyi esimerkiksi siinä, että toisten ammattitaitoa arvosteltiin perusteettomasti. Aineistosta ilmeni, että yhteistyölle olisi todellista tarvetta.

Työmme oli uraa uurtava, koska aiemmin ei ole tehty lopputyöprosessissa yhteistyötä ammattikorkeakouluopiskelijoiden ja yliopisto-opiskelijoiden kesken. Toivomme, että opinnäytetyöstämme saa tietoa valmistuvien sosiaalialan korkeakouluopiskelijoiden valmiuksista työelämään sekä yhteistyötoiveista sosiaalialan korkeakoulutusten välillä.

Jatkotutkimusideana olisi mielenkiintoista selvittää ammattikorkeakoulun ja yliopiston yhteistyömahdollisuuksia. Toteuttamistavasta meillä ei ole sen tarkempia ideoita. Kun luimme ammattikorkeakouluihin liittyvää teoriaa eri lähteistä, törmäsimme paljon siihen, että eri ammattikorkeakouluissa sosionomin koulutukset rakentuvat aina hieman eri tavalla ja todennäköisesti tuottavat myös erilaista pätevyyttä. Meillä kävikin mielessä, että voisi olla mahdollista toteuttaa meidän opinnäytettä vastaava tutkimus mutta niin, että ei verrata ammattikorkeakoulua ja yliopistoa, vaan muutamaa ammattikorkeakoulua keskenään. Tämä voisi vielä enemmän selkiyttää sosionomien ydinosaaamista.

LÄHTEET

- Aho, Päivi 1999: Haasteet ja asiantuntijuus sosiaalialan työssä. Porvoo: WSOY.
- Aho, Sulo – Auvinen, Anja – Jaakkola, Helena – Satka, Mirja 2007: Huolenkantajat – Kokemuksia ja sattumuksia sosiaalialan vuosikymmeniltä. Juva: WS Bookwell Oy.
- Ammattikorkeakoululaki 351/2003. Valtion säädöstietopankki. <<http://www.finlex.fi>>.
- Ammattikorkeakoulut Bolognan tiellä 2007 – Ammattikorkeakoulujen osallistuminen eurooppalaiseen korkeakoulualueeseen. Arene ry. Projektin loppuraportti. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Eskola, Jari – Suoranta, Juha 2005: Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Vastapaino.
- Eteläpelto, Anneli – Kirjonen, Juhani – Remes, Pirkko (toim.) 1997: Muuttuva asiantuntijuus. Jyväskylä: Jyväskylän Yliopistopaino.
- Eteläpelto, Anneli – Onnismaa, Jussi 2006: Ammatillisuus ja ammatillinen kasvu. Vantaa: Kansanvalistusseura.
- Hirsjärvi, Sirkka – Remes, Pirkko – Sajavaara, Paula 2007: Tutki ja kirjoita. Keuruu: Tammi.
- Honkakoski, Arja: 2005: Sosiaaliohjauksen käsite – Jännös vai mahdollisuus sosionomin (AMK) koulutuksen jäsentäjänä. Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti Janus. 2/2005 vol.13. (211-217).
- Hoikkala, Susanna – Karvinen-Niinikoski, Synnöve 2004: Tutkintorakenneuudistus sosiaalityönkoulutuksessa. Helsingin Yliopisto.
- Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausten käsitteleminen 2002. Tutkimuseettinen neuvottelukunta.
- Korkeakoulututkintojen viitekehys 2005: Kuvaus suomalaisista korkeakoulututkinnoista. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2005:4. Helsinki: Yliopistopaino.
- Laki sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 2729/2005. Valtion säädöstietopankki. <<http://www.finlex.fi>>.
- Liukonen, Ritva – Lukman, Leena 2007: Tehty-hanke – Sosiaalialan tehtävärakenteiden ja toimintamallien kehittäminen Helsingin kaupungin sosiaalivirastossa. Helsingin kaupungin sosiaalivirasto: Oppaita ja työkirjoja 2007:5. Helsinki: Yliopistopaino.
- Metropolia ammattikorkeakoulun opinto-opas 2008. Verkkodokumentti. <<http://opinto-opas.metropolia.fi/>>.

- Murto, Lasse ym. 2004: Eettisyyttä, elastisuutta ja elämää – Yliopistojen sosiaalityön ja ammattikorkeakoulujen sosiaalialan arviointi yhteistyössä työelämän kanssa. Helsinki: Tammer-Paino Oy.
- Mutka, Ulla 1998: Sosiaalityön neljäs käänne. Jyväskylä: Kopijyvä Oy.
- Numminen, Maaria 2007: Sosiaaliopetuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelma. 3-4/2007. Helsingin ammattikorkeakoulu Stadia.
- Onnismaa, Jussi 2007: Ohjaus- ja neuvontatyö – Aikaa, huomiota ja kunnioitusta. Tampere: Tammer-Paino Oy.
- Ranne, Kaarina – Rouhiainen-Valo, Tuula - Ruusunen, Tuula – Sankari, Anne 2005: Sosiaalipedagoginen ammatillisuus – Madsenin kukasta toiminnan tulppaaniksi. Pori: Satakunnan ammattikorkeakoulu.
- Raunio, Kyösti 2004: Olemmisen sosiaalityössä. Helsinki: Gaudeamus.
- Raunio, Kyösti 2000: Sosiaalityö murroksessa. Tampere: Tammer-Paino Oy.
- Sarajärvi, Anneli – Tuomi, Jouni 2003: Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.
- Sosiaalialan ammattilaisten eettiset ohjeet 2005: Arki, arvot, elämä ja etiikka. Sosiaalialan ammattieettinen lautakunta. Helsinki: Talentia ry.
- Sosiaalialan korkeakoulutuksen suunta 2007. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2007:43. Helsinki: Yliopistopaino.
- Sosiaalihuoltolaki 710/1982. Valtionsäädöstietopankki. <<http://www.finlex.fi>>.
- Sosiaalityö opas 2008. Helsingin Yliopisto. Verkkodokumentti. <<http://www.valt.helsinki.fi/opas2008/sostyo/>>. Luettu 18.8.2008.
- Vuorikoski, Marjo 1999: Sosiaalityön professionalistuminen ja koulutus. Tampere. Yliopistolaki 645/1997. Valtionsäädöstietopankki. <<http://www.finlex.fi>>.

Haastattelurunko

1. Orientoivat kysymykset

- Mikä on kokemuksesi sosiaalialalta tai asiakastyöstä?
- Missä vaiheessa opintojasi olet? Mitä harjoitteluja olet suorittanut?

2. Teoria ja käytäntö

- Luonnehdi sosionomikoulutusta sen antamien
 - a) teoreettisten
 - b) käytännöllisten valmiuksien kannalta
- Minkälaisia tietoja ja taitoja olet kokenut tarvitsevasi sosiaalialan asiakastyössä?
 - Onko opintojen antamista teoreettisista valmiuksista ollut hyötyä?
 - Entä käytännön valmiuksista? Harjoittelut?
 - Minkälaisia tietoja tai taitoja olisit kokenut tarvitsevasi sosiaalialan työssä?

Missä uskoisit että näitä taitoja / tietoja olisi voinut saada tai vahvistaa? Mitä koulutukseen lisää?

3. Ammattitaito ja asiantuntijuus ja ammatti-identiteetti

- Mitä mielestäsi sosionomin työssä tarkoittaa
 - a) ammatillisuus ja ammatti-identiteetti?
 - b) asiantuntijuus?
- Kerro esimerkkejä työelämästä tai käytännön harjoittelusta (millainen henkilö on ollut hyvä asiantuntija/ammattilainen?)
 - Miten ammatillisuus tai asiantuntijuus on mielestäsi saavutettavissa? Perustuuko ammattitaito työkokemukseen vai koulutukseen vai niihin yhdessä?

4. Tutkimus- ja työmenetelmät

- Onko käsityksesi mukaan asiakastyössä tarpeen hallita sosiaalialan tutkimus- ja työmenetelmiä? Mitä työmenetelmiä olet mahdollisesti käyttänyt (tai tunnet)? Ovatko menetelmät tuttuja opinnoista vai työelämästä?
- Mitä menetelmäkursseja olet suorittanut? Onko niistä ollut hyötyä? Mitä menetelmäopintoja koulutuksesta jäi puuttumaan?

5. Työelämä

- Minkälaisiin työtehtäviin koet sosionomikoulutuksen antavan valmiudet? Koetko että valmiuksia on riittävästi?
- Minkälaisia odotuksia työelämään siirtymisestä?

6. Etiikka ja arvot

- Mitkä ovat mielestäsi sosiaalialan tärkeimmät arvot?
- Paljonko arvot ohjaavat käytännön asiakastyötä? Anna esimerkki käytännön työtilanteesta, jossa olet joutunut miettimään arvoja? Esimerkki arvoriidasta?

Bonus: Kehittämisen- ja ratkaisuehdotuksia koulutukseen? Voisivatko amk ja yo tehdä yhteistyötä? Minkälaista?

Sanoista tekoihin - Sosiaalialan opiskelijoiden näkemyksiä teorian ja käytännön vuoropuhelusta

Tutkimushanke käsittelee sosionomi- ja sosiaalityön opiskelijoiden ajatuksia ja kokemuksia kyseisten koulutusten antamista valmiuksista työelämään. Tutkimme muun muassa miten yliopistossa ja korkeakoulussa eroavat teorian ja käytännön yhdistäminen sekä millaisen pätevyuden sosiaalialan eri korkeakoulut tuottavat.

Tutkimushankkeessa tehdään ryhmähaastatteluja sekä Helsingin yliopiston yhteiskuntapolitiikan laitoksella että Helsingin ammattikorkeakoulu Stadiassa haastattelemalla opiskelijaryhmiä. Haastattelut toteuttavat valt.yo Silva Linnahalme-Triana sekä sosionomiopiskelijat Sanna Mäkinen ja Ilona Nurmiranta. Opinnäytetöitä ohjaavat prof. Erja Saurama ja lehtori Maaria Numminen

Tutkimus toteutetaan siten että saadut haastatteluaineistot yhdistetään ja ne saatetaan molempien osapuolten käytettäväksi ja analysoitaviksi. Haastateltavien henkilöllisyydet eivät tule ilmi vaihdettavissa aineistoissa eivätkä tutkimusten raportoinnissa. Haastattelunauhut tuhotaan opinnäytetöiden hyväksymisen jälkeen.

Helsingissä 27. marraskuuta 2007

Tutkimuksen tekijät:

Silva Linnahalme-Triana

Sanna Mäkinen

Ilona Nurmiranta

Ohjaajat:

Maaria Numminen

Erja Saurama